

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie
voltijd en deeltijd

Associate degree Bedrijfseconomie
deeltijd

De Haagse Hogeschool

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie
voltijd en deeltijd

CROHO nr. 34401

Associate degree Bedrijfseconomie
deeltijd

CROHO nr. 80056

De Haagse Hogeschool

Hobéon Certificering

Datum

31-01-2014

Auditteam

Dhr. R.J.M. van der Hoorn MBA

Mevr. E.A. Ploegman RA

Dhr. J.P. Nieuwenhuizen

Dhr. L.N.M. Straathof RA

Dhr. J. Chamrai

Secretaris

Dhr. F. Telwin MSc

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	7
3.	INLEIDING	11
4.	OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	15
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	49
6.	AANBEVELINGEN	51
BIJLAGE I	Scoretabel	53
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	55
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	57
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	59
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	69
BIJLAGE VI	Overzicht auditteam	71

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	De Haagse Hogeschool
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	N.v.t.
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Bedrijfseconomie
registratienummer croho	34401 hbo-bachelor 80056 Associate degree
domein/sector croho	Economie
oriëntatie opleiding (hbo – wo)	hbo
niveau opleiding (associate degree – bachelor – master)	Bachelor Associate degree
graad en titel	Bachelor of Business Administration
aantal studiepunten (ec's)	HBO Bachelor: 240 Associate degree: 120
Afstudeerrichtingen	Bedrijfseconomie
Onderwijsvorm	Competentiegericht onderwijs
Locatie	Den Haag
Varianten	Hbo-bachelor: Voltijd (Nederlands- en Engelstalig)en deeltijd Associate degree-programma: deeltijd
datum audit / opleidingsbeoordeling	30-9-2013, 2-10-2013 en 20-11-2013
contactpersoon (naam en e-mailadres)	Mevr. Ir. P. Dijcks p.g.h.dijcks@hhs.nl Senior adviseur kwaliteitszorg & accreditatie

Basisgegevens hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie

Instroom, uitval en rendementsgegevens

Tabel 1: Instroom in de Propedeuse

Instroom (in absolute aantallen)	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Voltijd	297	329	211	215	202	160
Deeltijd	21	37	30	59	24	33
Ad-programma	16	38	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
IFMC	42	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 2: Totaal ingeschreven studenten

Inschrijvingen (in absolute aantallen)	2012	2011	2010	2009	2008
Voltijd	736	689	569	509	502
Deeltijd	104	137	147	158	122
Ad-programma	29	38	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
IFMC	42	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 3: Uitval

Uitval (in %)	voltijd			deeltijd			Ad-programma		
	na 1 jr.	na 2 jr.	totaal	na 1 jr.	na 2 jr.	totaal	na 1 jr.	na 2 jr.	totaal
Cohort 2011	54,7%		54,7%	54,1%		54,1%	68,4%		68,4%
Cohort 2010	56,4%	1,4%	56,4%	43,3%	3,3%	46,6%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Cohort 2009	52,1%	4,2%	52,1%	47,5%	8,5%	56,0%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Cohort 2008	55,9%	5,9%	55,9%	58,3%	16,7%	75,0%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Cohort 2007	45,6%	6,9%	45,6%	44,1%	5,9%	50,0%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Cohort 2006	67,2%	8,8%	67,2%	55,6%	11,1%	66,7%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 4: Propedeuse-rendement (weergegeven na 1 jaar, na 2 jaar, totaal)

P-rendement (in %)	voltijd			deeltijd			Ad-programma		
	na 1 jr.	na 2 jr.	totaal	na 1 jr.	na 2 jr.	totaal	na 1 jr.	na 2 jr.	totaal
Cohort 2011	21,3%			21,6%			13,2%		
Cohort 2010	25,6%	19,0%	44,5%	33,3%	10%	43,3%			
Cohort 2009	30,2%	19,5%	49,7%	25,4%	13,6%	39,0%			
Cohort 2008	25,3%	21,3%	46,6%	25,0%		25,0%			
Cohort 2007	37,5%	15,0%	52,5%	17,6%	23,5%	41,1%			
Cohort 2006	20,0%	17,6%	51,7%	13,9%	13,9%	27,8%			

Tabel 5: Post-P rendement opleiding (weergegeven na 4 jaar, na 5 jaar en totaal)

Post-P- rendement (in %)	voltijd			deeltijd		
	na 4 jr.	na 5 jr.	totaal	na 4 jr.	na 5 jr.	totaal
Cohort 2008	43,7%		51,7%	33,3%		33,3%
Cohort 2007	51,5%	65,7%	70,7%	26,7%	46,7%	53,3%
Cohort 2006	51,1%	61,7%	74,5%	27,3%	63,6%	72,7%
Cohort 2005	50,7%	71,6%	88,1%	60,0%	66,7%	93,3%
Cohort 2004	42,9%	69,8%	84,1%	33,3%	60,0%	66,7%
Cohort 2003	42,9%	70,0%	88,6%	71,4%	78,6%	85,7%

Tabel 6: Instroom in het eerste jaar ¹

Instroom per cohort. (in aantallen)	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Voltijd	297	253	152	155	136	121
Deeltijd	21	19	20	23	15	16
Ad-programma	16	12	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
IFMC	42	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

¹ Het totaal aantal studenten (eerstejaars ho) dat zich voor het eerst heeft ingeschreven bij de opleiding, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

Tabel 7: Uitval uit het eerste jaar ²

Uitval uit het 1 ^e jaar per cohort (in %)	2011	2010	2009	2008	2007
Voltijd	50,2%	53,3%	42,6%	46,3%	39,7%
Deeltijd	52,6%	35,0%	60,9%	53,3%	43,8%
Ad-programma	83,3%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 8: Uitval uit de bachelor ³

Uitval uit de bachelor per cohort (in %)	2008	2007	2006	2005	2004
Voltijd	19,2%	16,4%	20,8%	13,0%	19,6%
Deeltijd	40,0%	22,2%	50,0%	44,4%	28,6%

Tabel 9: Rendement ⁴

Rendement per cohort (in %)	2007	2006	2005
Voltijd	37,8%	28,7%	40,3%
Deeltijd	27,5%	27,7%	25,5%

Personeel Academie voor Accounting & Financial Management

Tabel 10: Aantal docenten (cijfers van de academie per 1-1-2013)

Aantal docenten (cijfers van de academie per 1-1-2013)	#	Fte
Fulltime boven 0,8 fte	49	45,7
Parttime	30	13,3
Medewerkers tevens werkzaam in de beroepspraktijk	8	
Participatie docenten in lectoraten 2013-2014	5	1,25
Gastdocenten	geen betaalde gastdocenten, ca. 40 onbetaalde gastdocenten	

² Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

³ Het aandeel van het studenten (eerstejaars HO) per variant die zich na het eerst studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁴ Het aandeel van de studenten per variant die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + een jaar, zo mogelijk van de laatste drie cohorten.

Tabel 11: Docentkwaliteit (cijfers van de academie per 1-1-2013)

Opleidingsniveau	aantal	%
PHD	3	4%
WO-master	62	79%
WO-bachelor	8	10%
HBO-master	5	6%
HBO-bachelor	-	-
anders	1	1%

Tabel 12: Docent – studentratio ⁵

Voltijd (incl. IFMC)	1:25
Deeltijd (incl. Ad)	1:25

Contacturen

Tabel 13: Contacturen BE voltijd en IFMC per week/blok

Studiejaar	1	2	3	4
Hoorcolleges, gemiddeld per week	-	1	-	1
Werkcolleges, practica en trainingen, gemiddeld per week	19	17	16	11
Begeleide groepsactiviteiten (bijvoorbeeld projectonderwijs), gemiddeld per week (in projectweken)	32	32	32	32
Tentamens/examens, gemiddeld per periode	9	9	11	8

Tabel 14: Contacturen BE voltijd op jaarbasis

Studiejaar	1	2	3	4
Stagebegeleiding	-	-	10	-
Scriptiebegeleiding	-	-	-	18
Studie(loopbaan)	35	4	2	2
Andere activiteiten onder fysieke begeleiding van een docent (bijvoorbeeld excursies, studiereizen)	3	8	8	-

⁵ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

Tabel 15: Contacturen BE deeltijd per week/ blok

Studiejaar	1	2	3	4
Hoorcolleges, gemiddeld per week	-	-	-	-
Werkcolleges, practica en trainingen, gemiddeld per week	8	6	6	5
Begeleide groepsactiviteiten (bijvoorbeeld projectonderwijs), gemiddeld per week (in projectweken)	-	-	-	-
Tentamens/examens, gemiddeld per periode	8	6	5	5

Tabel 16: Contacturen BE deeltijd op jaarbasis

Studiejaar	1	2	3	4
Stagebegeleiding	-	-	-	-
Scriptiebegeleiding	-	-	-	16
Studie(loopbaan)begeleiding	5	2	2	2
Andere activiteiten onder fysieke begeleiding van een docent (bijvoorbeeld excursies, studiereizen)	-	-	-	-

Tabel 17: Contacturen Ad-programma per week/blok

Studiejaar	1	2
Hoorcolleges, gemiddeld per week	-	-
Werkcolleges, practica en trainingen, gemiddeld per week	8	6
Begeleide groepsactiviteiten (bijvoorbeeld projectonderwijs)	-	-
Tentamens/examens, gemiddeld per blok	8	6

Tabel 18: Contacturen Ad-programma op jaarbasis

Studiejaar	1	2
Stagebegeleiding	-	-
Scriptiebegeleiding	-	-
Studie(loopbaan)begeleiding	10	5
Andere activiteiten onder fysieke begeleiding van een docent	-	-

2. SAMENVATTING

De opleiding Bedrijfseconomie leidt op voor het beroep in het brede werkveld van bedrijfseconomen, waarbij de student leert om bij een organisatie een bijdrage te leveren aan het beheersbaar maken van de financiële organisatie in het geheel en de onderliggende processen in het bijzonder.

Beoogde eindkwalificaties

De opleiding is gebaseerd op het huidige Landelijke Opleidingsprofiel Bedrijfseconomie (LOB). In het LOB zijn de eindkwalificaties uitgewerkt in domeincompetenties met drie niveaus. Deze competenties zijn gekoppeld aan beroepsproducten. Per beroepsproduct is geconcretiseerd welke kennis, vaardigheden en houding nodig zijn om het betreffende beroepsproduct te maken. Het LOB is samengesteld door het Landelijk Overleg Opleidingen Bedrijfseconomie (LOOBE). Het LOOBE stelt jaarlijks vast in hoeverre het LOB aangepast moet worden, zodat het opleidingsprofiel steeds aansluit bij de actualiteit.

Het LOOBE toetst het opleidingsprofiel aan de eisen van gelijksoortige opleidingen in het buitenland. Daarmee wordt de aansluiting van de competenties bij de internationale ontwikkelingen geborgd.

Bij de opleiding Bedrijfseconomie was de geconstateerde behoefte aan internationaal georiënteerde bedrijfseconomen mede de aanleiding om een internationale variant te ontwikkelen genaamd 'International Financial Management & Control'. Deze variant is in september 2012 gestart.

Bij het Associate degree programma Bedrijfseconomie gaat het om dezelfde competenties als bij de bacheloropleiding. Het eindniveau waarop de competenties aan het eind van het Associate degree programma moeten worden beheerst, is lager dan dat van de bachelor.

Op grond van deze afwegingen komt het panel voor standaard 1 tot het oordeel 'voldoende'.

Programma

Het auditteam heeft tijdens de gesprekken met de docenten geconstateerd dat de studenten aan de ontwikkeling van de beroepscompetenties werken aan de hand van beroepsproducten. Door het werken aan beroepsproducten wordt een kennisbasis opgebouwd in combinatie met een set van vaardigheden. De opleiding begeleidt en stuurt de studenten op samenwerking en de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden bij de projecten en opdrachten. De opleiding kent een Beroepenveldcommissie (BVC) die representatief is voor het werkveld waarvoor opgeleid wordt. De Beroepenveldcommissie komt minstens driemaal per jaar bij elkaar en adviseert de opleiding onder andere op het gebied van onderwijsontwikkeling en onderwijsbeleid. Ontwikkelingen in het werkveld zijn een vast agendapunt bij de vergaderingen van de BVC.

Om het onderzoek binnen de academie en in het onderwijs te versterken heeft de Academie voor Accounting & Financial Management AFM haar banden met verschillende lectoraten en universiteiten versterkt. Zo neemt de opleiding in toenemende mate deel aan kenniskringen in het domein Economie.

Het auditteam ziet dat de samenwerking met de Erasmus Universiteit heeft geleid tot het uitbreiden van de Engelstalige literatuur. Elk jaar worden de literatuurlijsten door de Beroepenveldcommissie en de Curriculumcommissie bekeken.

Het auditteam heeft een samenhangend onderwijsprogramma gezien. Deze samenhang wordt gerealiseerd door:

- de verticale opbouw van de opleiding (samenhang tussen onderwijsblokken);
- de leerlijnen;
- de samenhang binnen onderwijsblokken.

Uit de verschillende documenten en de gesprekken met docenten blijkt dat de opleiding verschillende werkvormen hanteert. Naast hoor- en werkcolleges wordt er veel samengewerkt in projecten en Action Learning Opdrachten (ALO's).

AFM heeft voor 2013 het gebruik van digitale leermiddelen in het onderwijs als een beleidsspeerpunt aangewezen. De opleidingen willen voorop lopen in het gebruik van een digitale leer- en werkomgeving (DLWO). De academie heeft diverse projecten in gang gezet, zoals digitaal toetsen in samenwerking met andere hogescholen en het gebruik van smartboards en tablets binnen het onderwijs.

Het panel ziet dat het curriculum dusdanig is opgebouwd dat het de studielast evenredig verdeelt. Dit is ook het geval bij studenten met een beperking. Daar is een beleid voor opgezet waarbij er sprake is van extra begeleiding. Het panel is tevreden te zien dat er een werkend systeem bestaat om studenten op te vangen en te begeleiden met alle aspecten van het studeren. Bij de studiebegeleiding werkt de opleiding naar zelfsturing. Studenten worden aan het begin van hun studie intensief begeleid en vervolgens meer losgelaten.

Voor standaard 2 komt het auditteam tot het oordeel 'goed'. Voor de standaarden 3, 4, 5, 6 en 7 komt het auditteam tot het oordeel 'voldoende'.

Personeel

Het auditteam heeft geconstateerd dat personeelsbeleid op academieniveau is vastgesteld. Het personeelsbeleid staat beschreven in het Strategisch Personeelsplan (SPP) van de academie. Daarin komen ambities, doelen en wijze van uitvoering aan de orde.

Het percentage masters en gepromoveerden bij de academie is de laatste jaren gestegen: per 2013 heeft 85% van het docententeam een mastergraad en zijn drie docenten (4%) gepromoveerd. De aanwezige expertise van de docenten sluit aan bij de eisen van de opleiding. De meeste docenten hebben een onderzoeksachtergrond en enkelen zijn actief op het gebied van onderzoek. Ook het hoge aantal gepromoveerden binnen het team, en de tevredenheid onder de studenten doen het auditpanel ervan overtuigen dat het personeel adequaat is en gekwalificeerd.

Voor de standaarden 8 en 10 komt het panel tot het oordeel 'voldoende'. Voor standaard 9 komt het panel tot het oordeel 'goed'.

Voorzieningen

De faciliteiten zijn in orde bevonden door het panel. De onderwijsruimtes in combinatie met de bibliotheek en het bekwame personeel doet overtuigen dat het toereikend is om het onderwijsprogramma te realiseren.

De standaarden 11 en 12 beoordeelt het auditpanel als 'voldoende'.

Kwaliteitszorg

Via regelmatige evaluatieonderzoeken wordt de kwaliteit bewaakt van de beoogde eindkwalificaties, de aansluiting met de beroepspraktijk, het personeel, de toetsing en het gerealiseerde eindniveau. Het kwaliteitsbeleid is vastgelegd in het Handboek Kwaliteitszorg.

De opleiding besteedt veel tijd en aandacht aan de PDCA-cyclus, wat blijkt uit de gesprekken met het management en de documentatie. Op basis van de evaluaties worden op verschillende niveaus maatregelen geformuleerd en de daaruit voortkomende acties worden door de directeur of teamleider als opdrachten uitgezet bij commissies, docenten of in de organisatie van de opleiding/academie.

Voor de standaarden 13, 14 en 15 komt het panel tot het oordeel 'goed'.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De kwaliteit van toetsing en beoordeling wordt gewaarborgd door een goed werkend systeem van Examen- en Toetscommissie. De studenten worden adequaat getoetst op de kwalificaties waarbij er bij het afstuderen een specifieke focus is op de drie kerncompetenties.

Er zijn initieel 20 eindwerken bekeken en beoordeeld door het auditpanel. Hierbij is geconstateerd dat niet alle eindwerken aan de maat waren. Dit heeft voornamelijk te maken met taalkundigheid en de opzet en structuur van het onderzoek. Vanwege het feit dat het panel onvoldoendes is tegen gekomen in de eerste steekproef van de eindwerken is er opgeschaald uit de jongste lichte. Het afstudeerbeleid is aangescherpt en dit heeft zijn weerslag op de kwaliteit. Van het studiejaar 2013 zijn opnieuw 10 eindwerken beoordeeld. Het niveau van alle eindwerken was voldoende.

Het auditpanel beoordeelt standaard 16 als 'voldoende'.

Algemene conclusie:

Het auditpanel beoordeelt de opleiding als geheel, en conform de daartoe door de NVAO aangereikte beslisregels, met een 'voldoende'.

Datum: 31 januari 2014

R.J.M. van der Hoorn MBA,
voorzitter

F. Telwin MSc,
secretaris

3. INLEIDING

Toezicht op en beoordeling van de opleiding

Alle opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijsbestel dienen eenmaal per zes jaar te worden geaccrediteerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Doordat De Haagse Hogeschool vooralsnog niet opteert voor een toets op instellingsniveau, komen de opleidingen van De Haagse Hogeschool in aanmerking voor een uitgebreide in plaats van een beperkte opleidingsbeoordeling.

Dit beoordelingsrapport bevat de beoordeling van de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie, die in voltijd (Nederlands- en Engelstalige variant) en deeltijd wordt aangeboden. Daarnaast valt er onder de opleiding ook een Associate degree programma. Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van een visitatiepanel van onafhankelijke deskundigen (zie bijlage VI voor een toelichting) op de zestien standaarden van de uitgebreide opleidingsbeoordeling. Deze zijn op hoofdlijnen te clusteren in de volgende thema's: 1) beoogde eindkwalificaties, 2) programma, 3) personeel, 4) voorzieningen, 5) kwaliteitszorg en 6) toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties. Het rapport is opgesteld conform het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Beperkte of Uitgebreide opleidingsbeoordeling, Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie d.d. 22-11-2011.

Audit

De opleidingen Bedrijfseconomie en Accountancy van De Haagse Hogeschool worden gezamenlijk aangestuurd, hebben een gezamenlijke Examen- en Toetscommissie, kennen een gezamenlijke propedeuse voltijd, er bestaat overlap in het docententeam en ze maken gebruik van dezelfde voorzieningen. Daarom is besloten tot een gecombineerde audit. De audit was als volgt ingericht:

- Eerste visitatiedag: beoordeling van de gemeenschappelijke elementen van beide opleidingen (alle panelleden aanwezig);
- Vervolgens één visitatiedag per opleiding om de opleidingsspecifieke elementen te toetsen (de werkvelddeskundigen - Accountancy Dhr. Straathof en Bedrijfseconomie Dhr. Nieuwenhuizen - zijn één van de twee opleidingsspecifieke dagen aanwezig).

De visitatie zou oorspronkelijk plaatsvinden op 30 september en 1 en 2 oktober 2013. Op de laatste auditdag was het panel echter vanwege een brand bij De Haagse Hogeschool gedwongen het middagprogramma een ander moment te hervatten. Dit is gebeurd op 20 november 2013 (een hele dag).

Het auditpanel is door Hobéon in opdracht van De Haagse Hogeschool en in overleg met de opleiding samengesteld en is goedgekeurd door de NVAO.

Kenschets van de opleiding

Algemeen

De Haagse Hogeschool is in 1987 ontstaan uit een fusie van diverse hogescholen. De Haagse Hogeschool is een brede Randstadhogeschool in het groene hart van Nederland waarvan het onderwijs en onderzoek geworteld zijn in de Randstedelijke thematiek. Het grootstedelijke karakter van De Haagse Hogeschool is zichtbaar in de multiculturele studentenpopulatie.

De hogeschool bestaat uit academies en diensten. Een academie verzorgt één of meerdere opleidingen en wordt aangestuurd door een managementteam onder leiding van de academiecteur. De teamleider van een opleidingsvariant is verantwoordelijk voor zowel de organisatorische als de inhoudelijke gang van zaken bij de opleiding. De opleiding Bedrijfseconomie (BE) heeft 3 teamleiders. De opleiding Bedrijfseconomie vormt samen met de opleiding Accountancy de Academie voor Accounting & Financial Management (AFM). De opleiding bestaat sinds 1978 en biedt de eerder genoemde programma's aan.

Profiel opleiding

Het onderscheidende kenmerk van het beroepsprofiel van de BE-afgestudeerden is het vervullen van hogere financieel-economische en administratieve functies in de sfeer van 'planning & control', financiële dienstverlening en informatieverzorgende functies. De opleiding levert niet in de eerste plaats specialisten af, maar vooral mensen die breed inzetbaar zijn. Daartoe is naast een gedegen vakkennis een praktische ondergrond nodig. Afgestudeerde BE'ers zijn in staat in teamverband te werken, op uiteenlopend werkniveau adequaat te communiceren en in voorkomende gevallen (project) leiding te geven. Zij werken doorgaans binnen functies op het gebied van Financieel Management of Financiële Dienstverlening. Zij hebben kennis van organisatiestructuren en van hun eigen functioneren daarbinnen. Daarnaast weten zij 'de weg' op financieel-economisch gebied. Om deze doelen te bereiken worden de vakken thematisch en toepassingsgericht gegeven en is er in de opleiding een uitgebreide praktijkoriëntatie.

De opleiding BE van De Haagse Hogeschool profileert zich op de volgende gebieden:

- IT: de opleiding heeft altijd al veel aandacht besteed aan IT. Het werkveld vraagt om afgestudeerde bedrijfseconomen die kunnen 'lezen en schrijven' met Excel en Access, die op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen op IT-gebied en kunnen werken met programma's die binnen bedrijven worden gebruikt op bedrijfseconomisch vlak.
- Risicomanagement: de laatste jaren is er vanuit het werkveld ook vraag naar BE'ers die onderlegd zijn op het gebied van risicomanagement. Die vraag komt onder andere voort uit maatschappelijke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Daarom is ervoor gekozen om in het derde jaar een blok te wijden aan risicomanagement en om een minor Risicomanagement aan te bieden.
- Controlling: uiteraard heeft het beroepenveld aangegeven dat een sterk financieel opgeleide bedrijfseconoom nog steeds belangrijk is. De minor Controlling geeft hiervoor de juiste verdieping.
- Strategische Marketing: in het oude curriculum konden studenten een certificaat halen dat gelijkwaardig was aan Nima-B. Door de invoering van de major-minor structuur is in de major onvoldoende ruimte om dat goed te realiseren. Marketing blijft echter wel een zwaartepunt, want BE wil studenten opleiden die 'naar buiten' kijken, die zien wat er buiten de organisatie gebeurt. Ook in het vernieuwde curriculum is daarom aandacht voor Marketing in de major en wordt ook een minor Marketing & Finance ontwikkeld. De opleiding profileert zich verder door het aanbieden van een doorstroomprogramma.

Opbouw programma

Accountancy en Bedrijfseconomie (voltijd) hebben een gezamenlijke propedeuse. Hierin wordt de basis gelegd voor de beide opleidingen. In de vervolgjaren vindt er een verdieping plaats.

In de propedeuse en in het eerste jaar van de hoofdfase richt het curriculum zich vooral op het MKB. Gedurende de opleiding worden de beroepssituaties complexer en verschuift de focus naar grotere, meer internationaal gerichte ondernemingen.

De eerste 3,5 studiejaren van Bedrijfseconomie worden grotendeels besteed aan majoronderdelen. In het derde jaar lopen de studenten van de voltijdopleiding Bedrijfseconomie een stage van 15 weken. In het blok na de stage volgt een verdere verdieping. Het gemeenschappelijk deel van de major wordt daarmee voor het grootste deel aan het einde van het derde jaar afgerond. Het vierde jaar is met name gericht op verdere specialisatie door de keuze van minoren en het individuele afstudeertraject.

De internationale, Engelstalige voltijd opleidingsvariant International Financial Management & Control (IFMC) heeft in principe dezelfde opbouw als de Nederlandstalige opleidingsvariant, met dit verschil dat in het eerste en tweede jaar niet alleen de nadruk ligt op het internationale MKB, maar dat dan ook al aandacht wordt besteed aan grotere internationale ondernemingen.

In het derde jaar lopen de studenten in de eerste twee perioden stage in een internationale organisatie. In de twee blokken na de stage volgt een verdere verdieping als afronding van het gemeenschappelijke deel van de major. In het vierde jaar gaan de studenten op uitwisseling en volgen hun minoren aan een universiteit of hogeschool in het buitenland. In de tweede helft van het vierde jaar studeren de studenten af door middel van een onderzoeksopdracht bij een internationale onderneming.

De deeltijdvariant (DT) heeft in beginsel dezelfde structuur als de Nederlandstalige voltijdvariant, met dit verschil dat studenten geen stage hoeven te lopen. De deeltijdopleiding kent vanaf het cohort 2014-2015 minoren. Evenals de voltijdopleiding is het vierde jaar vooral ingericht voor het afstuderen in de eigen bedrijfsomgeving.

Het Associate degree programma Bedrijfseconomie deeltijd (Ad) begint in eerste instantie met dezelfde twee blokken als het bachelor deeltijdprogramma. Vervolgens vinden er accentverschuivingen plaats ten opzichte van de bachelor, waarbij vooral is gekeken naar de wensen van het werkveld ten aanzien van Ad-studenten. De Associate degree heeft geen minoren of stage. Er is de keuze tussen een reguliere afstudeervariant en de logistieke afstudeervariant. Deze laatste is ontwikkeld in samenwerking met ROC ID College.

Onderzoek

Om het onderzoek binnen de academie en in het onderwijs te versterken, heeft AFM haar banden met verschillende lectoraten en universiteiten versterkt. Zo neemt de opleiding in toenemende mate deel aan kenniskringen in het domein Economie. Daarnaast is de samenwerking met lectoraten terug te vinden in het onderwijs. Zo heeft de samenwerking met het lectoraat Pedagogiek van de Beroepsvorming geleid tot een gespreksmodel voor studieloopbaanbegeleiding.

Het lectoraat Risicomanagement, Assurance & Business IT heeft een belangrijke rol binnen de academie voor het speerpunt Risicomanagement. Met dit lectoraat en de Academie voor Masters & Professional Courses is een kenniscentrum opgezet op het gebied van Risicomanagement. Promovendi en docenten gaan daarin onderzoek verrichten. De promovendi krijgen ook onderwijstaken, waardoor ze de verbinding tussen onderzoeken en onderwijs kunnen leggen. Het kenniscentrum wil kennisontwikkeling en kenniscirculatie binnen en buiten de academies bevorderen door middel van praktijkgericht onderzoek. Aan het onderzoek gaan zowel promovendi, docenten, studenten als de lector deelnemen. Het onderzoek wordt verricht in samenwerking met de beroepspraktijk. De uitkomsten van het onderzoek zullen de basis vormen voor vernieuwing van het curriculum. Tevens wil het kenniscentrum bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden van studenten, verdere professionalisering van docenten en biedt het de mogelijkheid voor studenten om mee te werken aan (wetenschappelijk) onderzoek. Het draagt bij aan de Body of Knowledge (BoK) van de vakgebieden die relevant zijn voor de opleidingen van de betrokken academies, met name Risk management.

Ontwikkelingen na vorige accreditatie

De laatste accreditatie heeft in 2008 plaatsgevonden. Verbeterpunten naar aanleiding van de vorige accreditatie waren:

- verhoging van de rendementen;
- internationalisering;
- meer gebruik van Engelstalige literatuur;
- actualisering van de collectie in de bibliotheek;
- verbetering van inzage en feedback na toetsen;
- aanscherping van de cesuur tussen voldoende en onvoldoende bij afstudeerscripties.

De bovenstaande verbeterpunten, resultaten van evaluaties en de Reflector, de invoering van het Hogeschoolontwikkelingsplan en de invoering van de major-minorstructuur waren aanleiding om het curriculum te herzien. Deze curriculumherziening is doorgevoerd vanaf 2009. In de vernieuwde gemeenschappelijke propedeuse van Accountancy en Bedrijfseconomie wordt sindsdien meer aandacht geschonken aan binding, talentontwikkeling, verwijzing binnen één jaar, studiesucces en kernvakken. De speerpunten van de aanpassingen van de hoofdfase waren: actualiteit van het programma, studiesucces, internationalisering, versterkte studieloopbaanbegeleiding, programma's voor excellente studenten en het versterken van het kritische denkvermogen van studenten.

In studiejaar 2012-2013 is de ingezette curriculumvernieuwing afgerond met de implementatie van het vierde studiejaar en een evaluatie van het aangepaste onderwijsprogramma.

In november 2011 heeft een interne audit plaatsgevonden. Het auditteam dat de interne audit heeft uitgevoerd, heeft de opleiding Bedrijfseconomie ervaren als een opleiding waar de afgelopen jaren veel is gebeurd, voornamelijk op het organisatorische vlak, op het gebied van afstemming, op het gebied van professionalisering en het personeelsbeleid. Uit deze audit bleek echter ook dat de opleiding tijdens het vernieuwingstraject nog een verbetering moest maken bij de onderwerpen kwaliteitszorg, toetsing en gerealiseerd eindniveau. Vanaf 2011 is veel tijd geïnvesteerd, onder meer tijdens studiebijeenkomsten, in een betere uitvoering van de kwaliteitszorg en in het aanscherpen van procedures om toetsing en het gerealiseerde eindniveau te verbeteren. Ook heeft een meta-evaluatie plaatsgevonden van de afstudeeropdrachten.

4. OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

De beoogde eindkwalificaties

De eindkwalificaties van de opleiding zijn gebaseerd op het huidige Landelijke Opleidingsprofiel Bedrijfseconomie (LOB). Dit opleidingsprofiel is gevalideerd door de landelijke Raad van Advies Bedrijfseconomie en door de Vereniging Hogescholen (voorheen: HBO-raad). In het LOB zijn de eindkwalificaties uitgewerkt in domeincompetenties met drie niveaus. Deze competenties zijn gekoppeld aan beroepsproducten. Per beroepsproduct is geconcretiseerd welke kennis, vaardigheden en houding nodig zijn om het betreffende beroepsproduct te maken. Het LOB is samengesteld door het Landelijk Overleg Opleidingen Bedrijfseconomie (LOOBE). Het LOOBE stelt jaarlijks vast in hoeverre het LOB aangepast moet worden, zodat het opleidingsprofiel steeds aansluit bij de actualiteit.

Bij het Associate degree programma Bedrijfseconomie gaat het om dezelfde competenties als bij de bacheloropleiding. Het eindniveau waarop de competenties aan het eind van het Associate degree programma moeten worden beheerst, is lager dan dat van de bachelor (zie onderstaand figuur).

Competenties	Ad eindniveau	Bachelor eindniveau
Ontwerpen, inrichten en onderhouden van (geautomatiseerde) financiële en niet-financiële informatiesystemen.	1	3
Vormgeven, inrichten en toetsen van de Administratieve Organisatie.	1	2
Bepalen en beheersen van financieel-economische en fiscale risico's.	2	3
Bepalen en verstrekken van financieel-economische en fiscale informatie voor de besluitvorming.	2	3
Verstrekken van informatie t.b.v. externe belanghebbenden.	1	cc3
Geven van adviezen en het verlenen van diensten op financieel-economisch en fiscaal terrein aan belanghebbenden.	1	2
Sociale en communicatieve competenties		3
Zelfsturende competentie.		3

Figuur 1: Competenties BE-Bacheloropleiding

Profilering

Zoals in de inleiding is gesteld, profileert de opleiding zich op een aantal gebieden, waarvan de belangrijkste Controlling, Risk management en Informatietechnologie zijn. Daarnaast legt de opleiding het accent op praktijkgerichtheid en internationalisering (zie hieronder). Voor het Ad-programma geldt dat er naar aanleiding van wensen in het beroepenveld een accent wordt gelegd op het vak(gebied) logistiek binnen het curriculum.

Internationale oriëntatie

Het LOOBE toetst het opleidingsprofiel aan de eisen van gelijksoortige opleidingen in het buitenland. Daarmee wordt de aansluiting van de competenties bij de internationale ontwikkelingen geborgd.

Internationale legitimering van de eindkwalificaties van de opleiding is één; een tweede vraag is of studenten ook worden opgeleid om de uitoefening van het beroep in een internationale context te plaatsen. Dit is in de eindkwalificaties geborgd door de vijfde competentie van de Haagse bachelor: "*De Haagse professional oefent het beroep uit in een internationaal en multicultureel perspectief*". De opleiding heeft deze competentie vertaald in een vijftal internationaliseringscompetenties, te weten:

Competenties	Leerdoelen
I. Kennis en begrip van de internationale bedrijfsomgeving	a. Kennis en begrip van internationale handelsorganisaties (bijvoorbeeld EU, WTO) b. Kennis en begrip van internationale bedrijven
II. Toepassen van internationale bedrijfseconomische theorieën	a. Kennis en begrip van internationale bedrijfseconomische theorieën / modellen / regelgeving (IFRS, SOX, Internal Control, Financial Control) b. Gebruik van internationale bedrijfseconomische theorieën / modellen en regelgeving in een internationale omgeving
III. Samenwerken in internationale multiculturele teams	a. Kennis en begrip van culturele verschillen b. Kennis en begrip van de impact van culturele verschillen op de bedrijfsomgeving c. Samenwerken in internationale multiculturele teams
IV. Kunnen communiceren op B2 niveau in het Engels (internationale voertaal)	a. Kunnen luisteren en spreken in het Engels op B2-niveau b. Kunnen lezen en schrijven in het Engels op B2-niveau
V. Opstarten van een internationaal netwerk	a. Eerste persoonlijke contacten leggen in het buitenland b. Eerste zakelijke contacten leggen in het buitenland

Figuur 2: Internationale competenties

Deze internationaliseringscompetenties vormen de basis voor de invulling van de internationalisering in het onderwijs van de opleiding.

Bij de opleiding Bedrijfseconomie was de geconstateerde behoefte aan internationaal georiënteerde bedrijfseconomen mede de aanleiding om naast de Nederlandstalige variant ook een internationale variant te ontwikkelen: International Financial Management & Control. Deze variant is in september 2012 gestart. De opleiding is gebaseerd op dezelfde competenties als de Nederlandstalige voltijdopleiding, maar legt accenten op internationale aspecten van het bedrijfseconomisch vakgebied en de specifieke kennis en vaardigheden behorende bij het beroep van de internationale business controller.

Het auditteam ziet dat de opleiding ontwikkelingen blijft volgen en zich internationaal oriënteert, doordat AFM lid is van internationale netwerken zoals de Academic Cooperation Association (ACA) en de European Association for International Education (EAIE). Er is tevens een docentenuitwisseling met een hogeschool in Vilnius (Litouwen) en andere partners in Frankrijk, Duitsland, België en Engeland.

Praktijkgericht onderzoek

Maatschappelijk wordt er steeds meer waarde gehecht aan de kritische professional die in staat is (wetenschappelijke) kennis te gebruiken om bedrijfseconomische problemen op te lossen en om argumenten te onderbouwen. De student dient daarom als proeve van bekwaamheid een praktijkgericht onderzoek uit te voeren en die te verwerken in de scriptie. Om dit doel te bereiken heeft de opleiding de volgende onderzoeksleerdoelen samengesteld:

- De afgestudeerde is in staat om een probleemstelling te formuleren;
- De afgestudeerde is in staat om voor de oplossing van het probleem beschikbare kennis te identificeren;
- De afgestudeerde is in staat om de kwaliteit van de kennis en de theorie, die hem ter beschikking staat te beoordelen;
- De afgestudeerde is in staat om de basis van analyse te modelleren;
- De afgestudeerde is in staat om zijn kennis en de theorie op vruchtbare wijze met de praktijksituatie te verbinden;
- De afgestudeerde is in staat om de in de praktijk voor beantwoording van de vraagstelling benodigde data te verzamelen;
- De afgestudeerde is in staat om de praktijksituatie te analyseren en de daarbij gevolgde aanpak te verantwoorden;
- De afgestudeerde is in staat om concreet uitvoerbare conclusies te formuleren in de vorm van een advies, een ontwerp of een plan van aanpak.

Al met al is het panel van oordeel, dat de opleiding een gedegen competentieprofiel heeft uitgewerkt, met aanvullend op het LOB internationaliseringscompetenties en onderzoeksleerdoelen.

Validering door het werkveld

De toetsing van het opleidingsprofiel en eventuele herijking ervan gebeurt op verschillende manieren:

- Het auditteam heeft geconstateerd dat er nauwe contacten met het werkveld zijn en dat de opleiding sterk betrokken is bij het LOOBE. De teamleider voltijd en de coördinator Externe Betrekkingen van de opleiding maken deel uit van de landelijke Raad van Advies vanuit het LOOBE.
- Er is een onderzoek uitgevoerd onder bedrijven naar aanleiding van de wens voor een Associate degree programma en voor de internationale variant van Bedrijfseconomie. De uitkomsten hiervan gaven een goed beeld van de behoeften van het bedrijfsleven. Voor het Ad-programma heeft dit geleid tot de samenwerking op het gebied van logistiek met het ROC ID-College en het bedrijfsleven in Alphen aan de Rijn.

Weging en Oordeel: voldoende

Het auditpanel ziet dat de opleiding voldoet aan de landelijke eisen, doordat het de profielbeschrijving volgt van het Landelijke Opleidingsprofiel Bedrijfseconomie. De inhoudelijke accenten zijn door het panel geïdentificeerd als adequaat, maar de opleiding dient dit nog wel verder te expliciteren en te verdiepen. Het auditteam is van mening dat de gekozen profilering niet voldoende onderscheidend is. Ook ziet het panel nog onvoldoende hoe de opleiding hierop expliciet kan excelleren. De opleiding borgt de aansluiting met het werkveld door vertegenwoordigers te betrekken bij het afstemmen en bespreken van het profiel en de inhoud van de opleiding. Het auditteam is tevreden over de betrokkenheid van het werkveld. Onderzoek is nog in ontwikkeling, maar het panel ziet dat het de juiste richting op gaat. De Associate degree variant kent dezelfde competenties als de voltijd variant. Internationalisering kent een uitwerking naar een eigen variant 'International Financial Management & Control'. Het panel ziet een gedegen competentieprofiel. Hierdoor wordt het oordeel een 'voldoende'.

Programma

Standaard 2: De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.

Toelichting NVAO: Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het beroepenveld en het vakgebied.

Bevindingen

Ontwikkeling beroepsvaardigheden en actualiteit programma

Projecten

Het auditteam heeft tijdens de gesprekken met de docenten geconstateerd dat de studenten aan de ontwikkeling van de beroepscompetenties werken aan de hand van beroepsproducten. Door het werken aan beroepsproducten wordt een kennisbasis opgebouwd in combinatie met een set van vaardigheden. De opleiding begeleidt en stuurt de studenten op samenwerking en de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden bij de projecten en opdrachten.

	Blok A	Blok B	Blok C	Blok D
Jaar 1	Project	Business Game en Project	Project	Project
Jaar 2	Project	Project	Project	Extern project
Jaar 3	Project	Stage		Project
Jaar 4	Minor project	Minor project en Gastcollegeserie	Afstuderen	

Figuur 3: Praktijkmomenten in de voltijdvariant

De opleiding heeft elk onderwijsblok ingericht zodat de studenten in een project aan één of meer beroepsproducten uit de praktijk werken. Studenten krijgen zo de gelegenheid om de kennis die zij opgedaan hebben in de vakken toe te passen op een specifieke praktijksituatie. In de introductieweek gaan studenten reeds op bedrijfsbezoek en vanaf het eerste onderwijsblok worden de studenten onder andere in projecten geconfronteerd met de beroepspraktijk. Op deze manier krijgen ze al vroeg in de opleiding een realistisch beeld van hun toekomstige beroep.

In het eerste jaar en tweede jaar wordt in ieder onderwijsblok een project aangeboden. Dit project is altijd gekoppeld aan een bedrijf of een bedrijfsprobleem. Een vertegenwoordiger van het betreffende bedrijf of een branchegenoot is betrokken bij de uitvoering van het project. Enkele voorbeelden van projecten gedurende de opleiding zijn geïllustreerd in de Kritische Reflectie:

- Er vindt een business game plaats in samenwerking met andere economische opleidingen, onder begeleiding van docenten en (ouderejaars)studenten. De voertaal is Engels, omdat internationale studenten van International Business & Management Studies en International Financial Management and Control in deze game participeren (jaar 1);
- Studenten maken een ondernemingsplan en houden daarover een 'elevator pitch' die bij een bedrijf wordt gepresenteerd (jaar 1);
- Bij Bedrijfseconomie voltijd wordt een extern project uitgevoerd. Een team van vier studenten werkt in overleg met het bedrijfsleven gedurende tien weken een (praktijk)opdracht uit van een externe opdrachtgever (jaar 2);

- Het bedrijf Coney is nauw betrokken bij een project over het vastleggen van bedrijfsprocessen (jaar 2) en bedrijfsrisico's (jaar 3);
- Flora Holland heeft een blok geadopteerd over begroten en budgetteren (jaar 2 Bedrijfseconomie voltijd).

Externe partijen

Tijdens de gesprekken met het werkveld heeft het auditpanel geconstateerd dat bedrijfsleven nauw betrokken is bij de opleiding. Zij participeren in de onderwijsuitvoering, maar ook bij de onderwijsontwikkeling. Zij geven input aan het onderwijsprogramma. De opleiding kent een Beroepenveldcommissie (BVC) die representatief is voor het werkveld waarvoor opgeleid wordt. De Beroepenveldcommissie komt minstens driemaal per jaar bij elkaar en adviseert de opleiding onder andere op het gebied van onderwijsontwikkeling en onderwijsbeleid. Ontwikkelingen in het werkveld zijn een vast agendapunt bij de vergaderingen van de BVC. In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de externe contacten die een bijdrage leveren aan de inhoud en uitvoering van het onderwijs.

Praktijkbreng door	Contactpersonen HHS	Onderwerpen
Beroepenveldcommissie (BVC)	Academiedirecteur Teamleiders Coördinator Externe Betrekkingen Docenten	Advies m.b.t. onderwijsontwikkeling, actuele ontwikkelingen, literatuurlijst en niveau van de opleiding; nauw betrokken bij de opzet en inrichting van het IFMC- en Ad-programma
Relaties met bedrijven en organisaties	Academiedirecteur Teamleiders Coördinator Externe Betrekkingen Docenten	Relatiemanagement externe oriëntatie samenwerking met bedrijfsleven regio Haaglanden regioregisseur
Collega-opleidingen van Hs Utrecht en Hs Rotterdam	Teamleider Voltijd Docenten	Benchmarken van toetsen en afstudeeropdrachten
Erasmus Universiteit, Nyenrode Business Universiteit, Universiteit Leiden, Masters and Professional Courses HHS	Academiedirecteur Teamleiders Docenten	Academische doorstroomminor, doorstroommogelijkheden, promotiemogelijkheden, advies niveau afstudeeropdrachten
Universiteiten en hogescholen in buitenland (Polen, Duitsland, Frankrijk, Litouwen, Turkije)	Academiedirecteur Teamleider Coördinator Internationalisering Docenten	Docent- en studentuitwisseling samenwerken in projecten
Lectoraten	Academiedirecteur Teamleiders Docenten	Uitvoering van onderwijs en onderzoek
Docenten uit (recente) beroepspraktijk	Docenten	Actualiteit programma aansluiting programma op beroepspraktijk
(Internationale) congressen, cursussen en seminars	Academiedirecteur Teamleiders Docenten	Laatste ontwikkelingen in vakgebied netwerk
Vertegenwoordigers beroepenveld in teamvergaderingen en studiedagen	Opleidingsteams	Laatste ontwikkelingen in vakgebied

Figuur 4: Overzicht borging praktijkbreng en actualiteit

Vaardigheden praktijkgericht onderzoek

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding een onderzoekslijn heeft opgezet. Een senior onderzoeksmedewerker van de Universiteit Leiden heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het opzetten van deze onderzoekslijn. In het curriculum zijn meerdere onderzoeksmomenten ingebouwd.

- In de projecten wordt in jaar 1 gestart met eenvoudig onderzoek door het beantwoorden van duidelijk gestelde onderzoeksvragen.
- In het tweede jaar zijn de onderzoeksopdrachten in de projecten iets complexer en wordt (onder andere in de workshops methodische aanpak) aandacht besteed aan het formuleren van de onderzoeksvraag en het opzetten van een gedegen onderzoek.
- In het derde jaar zijn er kleine praktijkonderzoeken tijdens de stage en in het vierde jaar een groot onderzoek in de vorm van een afstudeerstage.

De volgende studieonderdelen zijn de afgelopen jaren ontwikkeld en geïmplementeerd om de training van studenten op het gebied van onderzoeksvaardigheden te verbeteren:

- onderzoeksvaardigheden (studiejaar 1);
- methodische aanpak (studiejaar 2);
- kritisch denken en kritisch onderzoek doen (studiejaar 3);
- workshops afstudeerscriptie (studiejaar 4).

Het panel ziet dat de onderzoekslijn voor een groot deel is verwerkt in het curriculum en dat de opleiding studenten in voldoende mate de mogelijkheid biedt om kennis en ervaring op te doen met methoden en technieken van (praktijkgericht) onderzoek. Ter ondersteuning van het onderzoek binnen de academie en in het onderwijs heeft AFM haar banden met verschillende lectoraten, hogescholen en universiteiten versterkt (zie inleiding). Ook voeren studenten afstudeeropdrachten uit bij lectoraten.

Literatuur

Het auditteam ziet dat de samenwerking met de Erasmus Universiteit heeft geleid tot het uitbreiden van de Engelstalige literatuur. Elk jaar worden de literatuurlijsten door de Beroepenveldcommissie en de Curriculumcommissie bekeken. De Curriculumcommissie is de commissie die de lijnen van het curriculum uitzet en bewaakt. De commissie hanteert de volgende criteria: 1) de aansluiting bij de actualiteit, 2) het hbo-niveau en 3) de aansluiting bij de leerdoelen. Daarnaast wordt nagegaan of er voldoende internationale literatuur op de lijst staat en hoe deze over de opleiding is verdeeld. De criteria voor de keuze van de literatuur zijn bij Bedrijfseconomie vastgelegd in een checklist literatuur die door het auditteam is bekeken. Hierin staan de eisen waaraan de literatuur moet voldoen. Er wordt daarbij niet alleen gelet op de afzonderlijke titels maar ook op de afstemming op blok- en opleidingsniveau.

Deeltijd en Associate degree

De praktijkgerichtheid van deze opleidingsvarianten komt tot uiting in de projecten en Action Learning Opdrachten (ALO's), waarin de deeltijdstudenten en Associate degree-studenten aan beroepsproducten werken. De ALO's vinden over het algemeen plaats in de eigen dagelijkse beroepspraktijk van de student. Bij de besprekingen en presentaties leren studenten van de praktijkervaringen van hun collega-studenten. Het afstuderen van de deeltijdstudenten en Ad-studenten vindt over het algemeen plaats in de eigen organisatie aan de hand van een praktijkprobleem van de eigen, dan wel een gerelateerde organisatie.

Voor de werkzaamheden op de werkplek worden geen studiepunten toegekend. Desondanks wil de opleiding borgen dat de studenten een relevante beroepsomgeving hebben. Hiertoe wordt aan het begin van elk studiejaar geïnventariseerd in welke organisatie de studenten werken. Aan de werkplek voor deeltijd- en Ad-studenten worden geen specifieke eisen gesteld. Wel gaat de opleiding er vanuit dat de student in een relevante (bedrijfseconomische) omgeving werkt op minimaal hbo-niveau. De student dient namelijk een aantal ALO's op de werkvloer uit te voeren.

Weging en Oordeel: goed

Studieopdrachten worden gerelateerd aan de beroepspraktijk. Externe partijen zijn betrokken bij de onderwijsontwikkeling en uitvoering. Het lectoraat brengt opleiding en praktijk bij elkaar. De literatuurlijst wordt jaarlijks actueel gehouden. Tot slot worden de varianten van de opleiding actueel gehouden door contact met het werkveld. Het auditteam is ervan overtuigd dat het programma verbanden heeft met de actuele ontwikkelingen. Dit leidt er toe dat er op deze standaard een 'goed' wordt afgegeven.

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt de studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting NVAO: De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Studenten volgen en samenhangend studieprogramma.

Bevindingen

Het auditteam heeft een samenhangend onderwijsprogramma gezien. Deze samenhang wordt gerealiseerd door:

- de verticale opbouw van de opleiding (samenhang tussen onderwijsblokken);
- de leerlijnen;
- de samenhang binnen onderwijsblokken.

Verticale opbouw

Ieder studiejaar is ingedeeld in vier onderwijsblokken van tien weken. Deze onderwijsblokken zijn samengesteld rond één of meerdere beroepsproducten of een specifiek bedrijfsthema.

De Nederlandstalige voltijdvariant Bedrijfseconomie en de opleiding Accountancy hebben, zoals ook in de inleiding werd gesteld, een gezamenlijke propedeuse. In dit propedeusejaar wordt de basis gelegd voor de beide opleidingen. In de vervolgjaren vindt er een verdieping plaats. De hoofdfase start in het tweede jaar. Jaar 2 en 3 worden grotendeels besteed aan majoronderdelen. In jaar 3 lopen de studenten van de voltijdvarianten van Bedrijfseconomie 15 weken stage. De major wordt aan het einde van het vierde jaar afgerond. Jaar 4 van Bedrijfseconomie is gericht op specialisatie. De studenten kunnen kiezen uit verschillende minoren in de blokken A en B. In de blokken C en D vindt tot slot het afstuderen plaats. Tijdens stage en afstuderen kunnen de studenten zelf bepalen in welke richting ze zich willen verdiepen door de keuze van de opdracht en het bedrijf.

De opleiding richt zich in de eerste jaren vooral op het Midden- en Kleinbedrijf (MKB). Gedurende de opleiding worden de beroepssituaties complexer en verschuift de focus naar grotere, meer internationaal gerichte ondernemingen. Tijdens het gesprek met het beroepenveld heeft het auditpanel geconstateerd dat er behoefte bestaat om meer focus te leggen op communicatieve vaardigheden en 'soft skills'.

Praktijkleren start al in het eerste jaar en wordt uitgebreid naarmate de opleiding vordert. De complexiteit van de projecten wordt in de verdere jaren vergroot. In het derde jaar lopen de studenten van de voltijdvarianten 15 weken stage. Door hun keuze van het bedrijf tijdens de stage kunnen de studenten kiezen in welke richting ze zich meer willen verdiepen. In het vierde jaar lopen de studenten een afstudeerstage. Tijdens deze afstudeerstage moeten zij voor een bedrijf een specifiek bedrijfsprobleem oplossen en hierover advies geven.

Leerlijnen

Er zijn vier leerlijnen te onderscheiden, zoals vermeld in de Kritische Reflectie:

1. Conceptuele leerlijn: de conceptuele leerlijn is de plek om de theorie te leren (voorbeeld: Externe Verslaggeving). De theorie wordt gevormd door de Body of Knowledge.
2. (Beroeps)vaardighedenlijn: studenten leren vaardigheden die nodig zijn om de competenties van de beroepsbeoefenaar uit te voeren. De vaardigheden kunnen los van de competenties geleerd worden, maar moeten wel van het begin af aan in verband worden gebracht met die competenties (voorbeeld: IS-tools).
3. Integrale leerlijn: deze leerlijn is gericht op het uitvoeren van beroepswerkzaamheden, onderzoek en het leveren van beroepsproducten (voorbeeld: het opstellen van een adviesrapport voor het management). Tijdens deze studieonderdelen passen de studenten hun geleerde kennis en vaardigheden toe. De integrale leerlijn komt tot uitdrukking in de projecten (voltijd), de ALO's (deeltijd), in stage en in afstuderen.

4. Leerlijn van de persoonlijke ontwikkeling: deze lijn is vooral gericht op het betekenis geven aan de studie, het beroep, eigen sterke en zwakke punten, aan het begeleiden bij het opstellen en uitvoeren van studieplannen en het wegnemen van hindernissen.

Samenhang binnen blokken

Elk blok vormt zoveel mogelijk een samenhangend geheel. Er staat steeds een thema centraal dat ook het thema van het project is. Daarbij moeten de studenten één of meer beroepsproducten maken. Bij ieder thema is het bedrijfsleven betrokken. Daarnaast is er flankerend onderwijs: onderdelen die zoveel mogelijk ondersteunend en/of gerelateerd zijn aan het project of de ALO. Dat wil zeggen dat de kennis en vaardigheden die daarin worden geleerd noodzakelijk zijn om het project goed uit te voeren. Zo vormt elk onderwijsblok een samenhangend geheel.

In standaard 1 is benoemd dat de opleiding een aantal accenten legt. De inhoudelijke accenten liggen op Controlling, Risk Management en IT. De visie en de richting zijn duidelijk weergegeven in de Kritische Reflectie:

Controlling

De functie van de (Business) Controller heeft een centrale rol in de opleiding, omdat veel studenten die in het MKB terecht komen vaak als (assistent) Controller werkzaam zullen zijn. Ook studenten die bij grotere multinationals gaan werken, komen meestal op de financiële/controlling-afdeling terecht. Om hen goed voor te bereiden op hun toekomstige baan krijgen studenten in de verschillende onderwijsblokken vakken en opdrachten/projecten die nauw aansluiten bij het beroep van de (Business) Controller. Bovendien is er in 2012 een minor controlling gestart, die studenten de mogelijkheid geeft om hun kennis en vaardigheden op dit gebied te verdiepen.

Risk Management

In de laatste jaren komt - naast signalering vanuit de opleiding - vanuit het werkveld steeds nadrukkelijker de vraag naar bedrijfseconomen die onderlegd zijn op het gebied van risicomanagement. Die vraag komt onder andere voort uit maatschappelijke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Daarom is in het derde jaar een onderwijsblok gewijd aan risicomanagement en wordt er in het vierde jaar een minor risk management aangeboden.

Informatie Technologie

Binnen het werkveld van bedrijfseconomen neemt het belang van betrouwbare informatiesystemen nog voortdurend toe. IT is daarom inhoudelijk een belangrijk onderdeel in de opleiding. Studenten wordt geleerd spreadsheet- en databasesoftware als tools in te richten en te gebruiken. Daarnaast wordt aandacht besteed aan ERP (SAP), Business Intelligence en andere IT-ontwikkelingen. In het vierde jaar wordt de minor (IT) Compliance & Audit aangeboden.

Deeltijd en Associate degree

Recente ontwikkelingen in de wetgeving hebben ervoor gezorgd dat het Ad-programma en het deeltijdprogramma dichter tegen elkaar aan zijn komen te liggen. Het resultaat hiervan is dat het eerste jaar deeltijd en Ad voor 75% aan elkaar gelijk zijn. Ook het tweede jaar van het Ad-programma is voor een groot deel gelijk aan de deeltijdvariant.

Het Associate degree programma Bedrijfseconomie begint in eerste instantie met dezelfde twee blokken als het bachelor deeltijdprogramma. Vervolgens vinden er accentverschuivingen plaats ten opzichte van de bachelor. Deze accentverschuivingen hebben betrekking op de wens van het beroepenveld op een groter aandeel van het vak(gebied) logistiek binnen het curriculum. Het Associate degree programma heeft bovendien geen minoren of stage.

Internationale competenties

Het panel heeft vastgesteld dat de internationale dimensie op een aantal plaatsen terugkomt in de opleiding. Zo bevat het huidige curriculum onder meer de volgende internationale aspecten:

- internationale modellen, wet- en regelgeving en aandacht voor internationale ontwikkelingen;
- internationale literatuur (zie standaard 2);
- training interculturele communicatie;
- bezoek aan internationaal congres Tilburg en aan het Europees parlement in Brussel;
- studiereizen naar bijvoorbeeld Krakau, Torun, Berlijn of Istanbul (facultatief);
- keuzevakken voor excellente studenten (facultatief): Advanced English Programme (B2-niveau), Higher English Programme (C1-niveau), Zukunft Deutschland⁶.

In het Internationaliseringsplan Academie voor Accounting & Financial Management heeft de academie op een heldere wijze beschreven via welk palet van maatregelen en acties zij haar internationalisering verder wil vormgeven. Zo is o.a. aangegeven hoe de studenten Bedrijfseconomie kunnen voldoen aan de eis van De Haagse Hogeschool dat vanaf 2012 alle studenten 15 tot 30 studiepunten (ECTS) besteden aan internationalisering. Studenten Bedrijfseconomie kunnen kiezen uit de volgende mogelijkheden:

- in het derde jaar stage in het buitenland doen;
- in het vierde jaar een internationale afstudeerscriptie in het buitenland doen;
- door middel van een uitwisselingsprogramma in het vierde jaar een minor in het buitenland volgen;
- in het vierde jaar twee Engelstalige minoren volgen van de opleiding of bij een andere academie van De Haagse Hogeschool (bijvoorbeeld bij IBMS en European Studies).

Om de internationaliseringsdoelen te bereiken moeten studenten de Engelse taal op B2-niveau beheersen. Daartoe is het voor voltijdstudenten verplicht om in het eerste en tweede⁷ studiejaar Engelse taallessen te volgen. Om te wennen aan Engelstalig onderwijs nemen de studenten in het eerste jaar deel aan een Engelstalige Business Game (samen met andere internationale economische opleidingen). In het tweede en derde jaar zullen enkele bedrijfseconomische vakken volledig in het Engels onderwezen en getoetst worden.

Deeltijd – Associate degree-programma

De internationale oriëntatie bij de deeltijdopleiding kenmerkt zich door het gebruik van internationaal erkende literatuur en casussen die zich in een internationale context afspelen. Vanaf 2015 zullen de minoren binnen het deeltijd curriculum eveneens in het Engels worden aangeboden. Het Associate degree programma heeft een beperkte internationale focus. De aangeboden casussen zijn gesitueerd vanaf het eerste jaar in een internationale context.

IFMC

De Engelstalige variant IFMC is volledig gericht op de internationale beroepspraktijk en is bedoeld voor studenten uit de hele wereld. Momenteel is twee derde van de studenten afkomstig uit het buitenland. De studenten vertegenwoordigen vijftien verschillende nationaliteiten. Bij het opzetten van de internationale variant is nauw overleg geweest met internationale ondernemingen over de inhoud van de opleiding en de (internationale) competenties die centraal staan. Deze adviezen zijn ook meegenomen bij de verdere ontwikkeling van het curriculum van de opleiding Bedrijfseconomie.

Het auditpanel wil aanraden om de kennis die opgedaan is bij de variant IFMC terug te brengen naar de overige opleidingsprogramma's. Met IFMC heeft de opleiding een stuk internationalisering in huis. Het panel ziet dat deze variant nog volop in ontwikkeling is, maar het kan internationalisering intern stimuleren door de kennis te delen.

⁶ Als aanvullende instroomeis geldt dat de studenten Duits beheersen op minimaal havo-5 niveau.

⁷ Het tweede jaar is alleen verplicht voor diegenen die in het eerste jaar het standaardprogramma, en niet het advanced programme gevolgen.

Weging en Oordeel: voldoende

Er is een duidelijke samenhang te vinden in het programma. De verticale samenhang wordt gerealiseerd door verdieping en een toenemende mate van complexiteit. Samenhang wordt ook gerealiseerd door de thema's van een blok of semester te koppelen aan het thema van de projecten en opdrachten. Door middel van de leerlijnen is het voor studenten mogelijk om de eindkwalificaties te bereiken. Het auditteam is tevreden over de invulling van de deeltijd en Ad variant. De internationale focus binnen de opleiding, met name door de IFMC variant, is door het panel ook zeer positief bevonden. Het oordeel op deze standaard is een 'voldoende'.

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting NVAO: Het didactisch concept is in lijn met de beoogde eindkwalificaties en de werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Bevindingen

Het auditteam ziet dat de opleiding studenten op een dusdanige manier voorbereidt op de maatschappij, dat zij op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen in de beroepspraktijk, over de juiste competenties beschikken en een goede beroepshouding hebben. De inhoud van het onderwijs is opgezet door nauwe samenwerking met de beroepspraktijk. De opleiding geeft dit punt onder meer vorm door het bedrijfsleven in elk blok te betrekken bij de uitvoering van het onderwijs.

Zelfsturing

Zelfsturing is een competentie voor de opleiding. Door de studenten te begeleiden richting zelfstandigheid ziet het auditteam dat de opleiding wil dat de studenten keuzes kunnen maken, prioriteiten stellen en een eigen kleur kunnen geven aan de studie en de loopbaan. De opleiding heeft gezien dat vooral beginnende studenten het lastig vinden om sturing te geven aan het leerproces. Daarom is de opleiding zo ingericht dat studenten in toenemende mate zelf sturing kunnen geven. Er is dus sprake van een afnemende sturing door docent en studieloopbaanbegeleiders in het onderwijs. Bij het aanbieden van de leerstof, in de formulering van opdrachten en in de begeleiding van studenten is er aandacht voor het aanleren van zelfsturing, bijvoorbeeld door minder stappen te beschrijven in een opdrachtformulering.

Werkvormen

Het auditteam constateert uit verschillende documenten en de gesprekken met de docenten dat het verschillende werkvormen hanteert. Naast hoor- en werkcolleges wordt er veel samengewerkt in projecten en Action Learning Opdrachten (ALO's). Deze laatste twee vormen sluiten nauw aan bij de manier van werken in de beroepspraktijk. De verschillende werkvormen bestaan om aan te sluiten bij de verschillende leerdoelen en leerstijlen van studenten.

Werkcolleges & sandwich

Het panel heeft geconstateerd uit de gesprekken met de docenten en bij lesbezoek dat er gewerkt wordt met werkcolleges. Het toepassen van kennis en het aanleren van vaardigheden gebeurt in werkcolleges, al dan niet in sandwichvorm, hier wordt eerst college gegeven waarin de stof wordt uitgelegd, aansluitend gaan studenten zelf aan de slag, vervolgens is er weer een college van hetzelfde vak waarin de nabespreking kan plaatsvinden.

Projecten

In projecten komen de kennis en vaardigheden, die studenten in verschillende onderdelen opdoen, samen bij het maken van een beroepsproduct. Om de werkelijkheid zo goed mogelijk na te bootsen en om zo goed mogelijk op te leiden voor de praktijk, wordt het project als specifieke werkvorm binnen de integrale leerlijn geprogrammeerd.

Deeltijd, Associate degree

Deeltijdstudenten en Associate degree studenten werken net als voltijdstudenten aan beroepsproducten. Een ALO wordt op de werkplek van de studenten uitgevoerd. Bij ALO's kan in groepen worden samengewerkt. Iedere student voert echter de opdracht uit bij zijn of haar werkgever en de ervaringen bij de verschillende werkgevers worden middels intervisie, supervisie dan wel presentaties met elkaar uitgewisseld.

Digitaal leren

AFM heeft voor 2013 het gebruik van digitale leermiddelen in het onderwijs als een beleidsspeerpunt aangewezen. De opleidingen willen voorop lopen bij het gebruik van een digitale leer- en werkomgeving (DLWO). De academie heeft diverse projecten in gang gezet, zoals digitaal toetsen in samenwerking met andere hogescholen en het gebruik van smartboards en tablets binnen het onderwijs. Knelpunt hierbij zijn de ICT-voorzieningen binnen De Haagse Hogeschool die hiermee niet altijd gelijke tred kunnen houden.

De opleiding is een pilot gestart bij IFMC met het gebruiken van digitale leermiddelen om de studenten te stimuleren voorafgaand aan lessen de theorie te bestuderen en meer te oefenen met het maken van opgaven. Omdat docenten de verrichtingen van de studenten in de digitale leeromgeving eenvoudig kunnen monitoren, kunnen lessen bovendien nog beter afgestemd worden op die onderdelen waar studenten problemen mee hebben en kan er gericht hulp geboden worden. De eerste resultaten van de pilot zijn positief.

Weging en Oordeel: voldoende

Het auditteam is zeer positief over de aanpak om de studenten te begeleiden richting zelfsturing. De student wordt op deze manier namelijk adequaat begeleid en gestimuleerd om de uiteindelijke beoogde eindkwalificaties te bereiken. De verschillende werkvormen geven op een juiste manier invulling aan de verschillende leerdoelen en leerstijlen van studenten. De deeltijdvariant en de Associate degree zijn adequaat in lijn om studenten hun beoogde eindkwalificaties te laten halen. Ten slotte is het auditteam tevreden over de digitale leermiddelen. Het oordeel komt zodoende uit op een 'voldoende'.

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting NVAO: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde eindkwalificaties.

Bevindingen

Tijdens de gesprekken met het management heeft het panel geconstateerd dat de opleiding contacten wil onderhouden met ROC's en havo- en vwo-opleidingen. Een docent van de opleiding fungeert als contactpersoon voor verschillende scholen en is lid van het instroomteam van De Haagse Hogeschool. De Beroepenveldcommissie heeft ook een docent van een mbo-opleiding als lid. In het voorjaar van 2011 heeft de academie afspraken gemaakt met het ROC Mondriaan over het instroomniveau voor Engels, Nederlands, Wiskunde en Algemene Economie. Er is een programma gestart om deficiënties bij studenten weg te werken vóórdat de studenten naar De Haagse Hogeschool gaan.

Intakegesprekken en Realitycheck

Met de studenten die bij de opleiding willen studeren, wordt een intakegesprek gehouden. Met de studenten wordt onder andere besproken of zij de juiste studiekeuze hebben gemaakt en of er deficiënties zijn, waaraan gewerkt moet worden.

Naast intakegesprekken heeft de opleiding een 'Realitycheck' gemaakt. Voorafgaand aan de intakegesprekken is de aankomende studenten gevraagd om de zogenaamde 'Realitycheck' uit te voeren en de resultaten van de proeftoetsen voor Engels, Nederlands en Wiskunde, die op de website te vinden zijn, mee te nemen naar het gesprek. De Realitycheck bestaat uit online informatie over de opleiding alsook uit 'testjes' en vragen om te kijken of de opleiding daadwerkelijk bij hen past. De Realitycheck bevordert in een vroeg stadium de academische binding van de aankomende studenten.

Zomercursus

Voor studenten van de Nederlandstalige voltijd- en deeltijdopleiding waarbij vooraf deficiënties geconstateerd worden, is er de mogelijkheid om een zomercursus Nederlands, Wiskunde en Engels te volgen. Vanaf 2010 hebben alle studenten die zich tijdig hebben aangemeld een uitnodiging ontvangen om aan de zomercursus deel te nemen. De opleiding heeft de zomercursus geëvalueerd. De evaluatie liet zien dat het havisten lukt om in één week hun kennis op te frissen; voor studenten die al langere tijd geen Wiskunde of Nederlands hebben gehad, is een week te kort. Sinds 2011 wordt de zomercursus om die reden apart aangeboden aan de twee verschillende doelgroepen.

Basisprogramma

Er wordt rekening gehouden met de niveauverschillen van de Nederlandstalige voltijdstudenten op het gebied van taal en wiskunde. Aan het begin van de opleiding wordt met een toets vastgesteld of de studenten een basisprogramma moeten doorlopen. In het basisprogramma krijgen studenten de benodigde ondersteuning en kunnen ze voldoende kennis en vaardigheden verwerven om hun studie zo goed mogelijk te doorlopen. Binnen twee jaar moeten de studenten het minimumniveau voor Nederlands (3F, B2), Wiskunde (3F) en Engels (B1) hebben behaald.

Basiswiskunde wordt voor havisten en mbo'ers apart aangeboden, omdat er grote verschillen zijn in voorkennis tussen deze twee groepen.

Weging en Oordeel: voldoende

Het auditteam is van mening dat de opleiding adequate toelatingseisen hanteert voor de opleiding. Er is een adequaat systeem om geïnteresseerde studenten te informeren en te testen. Het auditteam vindt het positief dat er maatregelen zijn genomen om instromende studenten op te vangen en dat er een doorlopende leerlijn is opgezet om studenten van vooropleiding te loodsen naar vervolgopleiding. Het oordeel komt voor deze standaard op een voldoende.

Standaard 6: Het programma is studeerbaar.

Toelichting NVAO: Factoren die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren, worden zoveel mogelijk weggelaten. Studenten met een functiebeperking krijgen bovendien op dit aspect extra studieloopbaanbegeleiding.

Bevindingen

Het curriculum is zodanig opgebouwd dat de studenten in vier jaar het eindniveau moeten kunnen halen. Met thematische onderwijsblokken is het programma voor studenten en docenten duidelijk en gestructureerd. De structuur van de opleiding wordt mede vergroot door vaste perioden voor tentamens en hertentamens. De studielast is evenredig verdeeld over de opleiding: elk blok telt 15 studiepunten. Elke onderwijseenheid bestaat uit minstens 3 studiepunten.

Aan het einde van het eerste jaar moeten studenten minimaal 50 van de 60 studiepunten hebben behaald om de opleiding te mogen vervolgen. Deze BSA-norm is bedoeld om de hoofdfase gemakkelijker en met zo min mogelijk achterstand te doorlopen.

Om studie vertraging zoveel mogelijk te voorkomen, wordt in het eerste jaar naast de genoemde begeleiding een extra ronde herkansingen aangeboden voor studenten die in jaar 1 minimaal 50, maar minder dan 60 studiepunten hebben behaald. Zo kunnen studenten met zo weinig mogelijk ballast aan de hoofdfase beginnen.

Functiebeperking

De opleiding heeft een klein aantal studenten met een functiebeperking. Functiebeperkingen liggen voornamelijk op het gebied van dyslexie en vormen van autisme. De opleiding Bedrijfseconomie wil studenten met een functiebeperking helpen, zodat zij zich prettig voelen op de opleiding en zo min mogelijk vertraging oplopen. De manier waarop AFM hiermee omgaat, staat beschreven in de notitie 'Studeren met een functiebeperking'.

Het uitgangspunt is dat alle studenten hetzelfde eindniveau moeten halen; daaraan worden geen concessies gedaan. Wel kunnen er voorzieningen worden getroffen voor studenten met een functiebeperking. Vanaf de start van de studie worden de studenten geïnformeerd over de voorzieningen voor studenten met een functiebeperking. De begeleiding van studenten met een functiebeperking is een zaak van alle docenten, maar de studieloopbaanbegeleider speelt hierbij een cruciale rol, evenals de decaan en eventueel de coördinator functiebeperkingen AFM. Alle studieloopbaanbegeleiders hebben specifieke scholing gehad in het begeleiden van studenten met een functiebeperking.

Weging en Oordeel: voldoende

Het panel ziet dat het curriculum dusdanig is opgebouwd dat het de studielast evenredig verdeelt. Dit is ook het geval bij studenten met een beperking. Daar is een beleid voor opgezet waarbij er sprake is van extra begeleiding. Het panel beoordeelt de opleiding op deze standaard als 'voldoende'. Het auditteam wil meegeven dat het zeer positief is over de begeleiding van de allochtone studenten.

Standaard 7: De opleiding voldoet aan de wettelijke eis m.b.t. omvang en duur van het programma.

Toelichting NVAO: hbo bachelor: 240 ec's. / master: (in beginsel minimaal) 60 ec's

wo bachelor: (: in beginsel minimaal) 180 ec's / master: (in beginsel minimaal) 60 ec's

Bevindingen

Voltijd, deeltijd en IFMC

De bachelor-opleidingen (voltijd, deeltijd en IFMC) tellen elk 240 studiepunten (2.15 Studentenstatuut deel II 2012-2013). Jaarlijks kunnen de studenten 60 studiepunten behalen. De studiepunten worden pas behaald als de toetsen met succes zijn afgerond. De voltijdopleidingen hebben een minorruimte van 45 studiepunten. De studenten zijn verplicht om één minor van de opleiding te kiezen. De academische doorstroomminor is gezien de studielast iets zwaarder dan de andere minoren en telt daarom 32 studiepunten. Studenten die deze minor behalen, studeren af met minimaal 242 studiepunten.

Associate degree

Het Associate degree programma Bedrijfseconomie duurt twee jaar en telt 120 studiepunten.

Weging en Oordeel: voldaan

Het auditpanel stelt vast dat alle opleidingsprogramma's voldoen aan de formele, kwantitatieve eis die aan hbo-bacheloropleidingen wordt gesteld.

Personeel

Standaard 8: De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid

Toelichting NVAO: Het personeelsbeleid voorziet in de voor de realisatie van het programma benodigde kwalificaties, scholing, boordeling en omvang van het personeel.

Bevindingen

Het auditteam heeft geconstateerd dat personeelsbeleid op academieniveau is vastgesteld. Docenten bij AFM worden in het algemeen bij meerdere opleidingen/opleidingsvarianten ingezet om onderwijs te verzorgen. Elke docent die werkzaam is bij de academie wordt ingedeeld bij een van de vier docententeams: (1) Accountancy, (2) Bedrijfseconomie-voltime, (3) Bedrijfseconomie-deeltijd/Associate degree, (4) International Financial Management and Control.

Het personeelsbeleid staat beschreven in het Strategisch Personeelsplan (SPP) van de academie. Daarin komen ambities, doelen en wijze van uitvoering aan de orde. Dit plan is mede gebaseerd op de centrale richtlijnen voor personeelsbeleid zoals deze door de HHS centraal zijn geformuleerd. Het SPP wordt elke twee jaar aangepast aan de actualiteit en is in 2013 geactualiseerd. In het jaarlijkse beleidsplan van de academie worden in het hoofdstuk HRM de personeelsdoelen, concrete resultaten en acties voor het komend jaar vastgesteld.

Opleidingsniveau docenten

De hogeschool stelt de eis dat 90% van de docenten in 2015 in het bezit is van een mastergraad en dat 5% daarvan van de docenten gepromoveerd is. De opleiding voldoet nog niet aan deze gestelde eisen. Het percentage masters en gepromoveerden bij de academie is de laatste jaren gestegen: per 2013 heeft 85% van het docententeam een mastergraad en zijn drie docenten (4%) gepromoveerd. Van de negen docenten die niet over een mastergraad beschikken, zijn vijf bezig met een masterstudie.

Functiemix docententeam

Bij de hogeschool worden vier soorten docentfuncties onderscheiden: instructeur, docent, hogeschooldocent en hogeschoolhoofddocent. Op hogeschoolniveau zijn streefcijfers voor de verdeling over de diverse categorieën vastgesteld: 3% instructeurs, 50% docenten, 42,5% hogeschooldocenten en 4,25% hogeschoolhoofddocenten. Het personeelsbestand bij de academie is hier vrijwel mee in overeenstemming: 55,6% docenten, 39,6% hogeschooldocenten en 4,8% hogeschoolhoofddocenten.

Scholing

Er wordt in de begroting 3% gereserveerd voor scholing van medewerkers. In de inzet van een docent is 10% van de beschikbare uren gereserveerd voor deskundigheidsbevordering. Een deel van deze tijd wordt ingevuld door verplichte scholingsdagen binnen de opleiding/academie, over het andere deel worden individuele afspraken gemaakt in de Resultaat & Ontwikkelings (R&O)-cyclus.

R&O-cyclus

Een van de middelen die de opleiding inzet om de ontwikkeling van docenten en andere medewerkers bij De Haagse Hogeschool te borgen, is het houden van resultaat- en ontwikkelingsgesprekken. Elke medewerker voert met zijn leidinggevende jaarlijks een planningsgesprek waarin resultaatafspraken worden gemaakt, een voortgangsgesprek en een beoordelingsgesprek. Input voor deze gesprekken zijn onder andere studentevaluaties en observaties van de teamleider door middel van lesbezoek. Tijdens de R&O gesprekken is deskundigheidsbevordering een vast onderwerp. Afspraken over deskundigheidsbevordering worden opgenomen als resultaatafspraken waarover verantwoording wordt afgelegd.

Inwerktraject nieuwe docenten

Nieuwe docenten worden opgevangen en begeleid door een inwerkprogramma te doorlopen dat voor het begin van het collegejaar door AFM wordt georganiseerd. In het programma maken de nieuwe docenten onder meer kennis met het beleid en cultuur binnen de academie en wordt een begin gemaakt met een didactisch begeleidings- en intervisietraject dat vooral gericht is op omgang met groepen. Gedurende de eerste maanden krijgen nieuwe docenten naast dit begeleidingstraject een didactische coach en ondersteunende literatuur. Een vakcollega wordt als inhoudelijke mentor-coach toegewezen.

Weging en Oordeel: voldoende

De beleidsplannen zijn bekeken en positief beoordeeld door het auditteam. Het panel ziet dat de opleiding aan het groeien is en ernaar streeft aan de hogeschool brede eisen te voldoen. Door middel van de R&O-cyclus houdt de opleiding goed in de gaten wat de voortgang is van de docenten. Nieuwe docenten worden op adequate wijze opgevangen en begeleid. Het panel oordeelt deze standaard als 'voldoende'.

Standaard 9: Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Toelichting NVAO: De feitelijke bij het personeel aanwezige expertise sluit aan bij de eisen gesteld aan een hbo opleiding.

Bevindingen

Het auditteam heeft docenten gezien die betrokken zijn bij de opleidingen. De deskundigheid – inhoudelijk, didactisch en op het gebied van de beroepspraktijk – wordt door het docententeam onderhouden. Dit wordt getoetst in de R&O-cyclus.

Inhoudelijke expertise en kennis van de beroepspraktijk

Tijdens het gesprek met de docenten kwam naar voren dat 47% van de docenten actuele relevante ervaring heeft in het werkveld. Acht docenten hebben naast het werk op de hogeschool een eigen praktijk als accountant of bedrijfsadviseur. Alle docenten komen regelmatig in contact met het werkveld bij het begeleiden van stagiaires, tijdens studiedagen en projecten en door gastsprekers uit de praktijk.

Pedagogisch-didactische vaardigheden

Uit de gesprekken kwam naar voren dat een bewijs van pedagogisch-didactische scholing een vereiste is om een vaste aanstelling te krijgen. Niet alleen nieuwe, maar ook alle andere docenten wordt de mogelijkheid geboden coaching te krijgen op het gebied van didactiek. Bij scholingsdagen van de academie worden naast inhoudelijke onderwerpen ook onderwerpen op het gebied van didactiek regelmatig aan de orde gesteld. Door deze aanpak beschikken docenten over de benodigde en actuele didactische vaardigheden.

Toetsing en beoordeling

Borging van de kwaliteit van het niveau van de opleiding is onlosmakelijk verbonden met de kwaliteit van toetsing en beoordeling. Daarom wordt er elk studiejaar door de opleiding hieraan nadrukkelijk aandacht besteed tijdens minstens één van de studiedagen (van de academie of opleiding). Als vorm van intervisie, wordt in het gesprek met de docenten duidelijk, wonen afstudeerbegeleiders minstens tweemaal per studiejaar de verdediging bij van een scriptie waarvoor zij niet als beoordelaar zijn aangewezen, waarna een nabespreking met de beoordelaars plaatsvindt. Er worden regelmatig scholingen op het gebied van toetsing aangeboden voor docenten. De Toetscommissie geeft aan de individuele docent feedback en stelt verbetermaatregelen voor met betrekking tot de toetsen die door de commissie beoordeeld worden.

Onderzoek

Er is in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam een start gemaakt met de cursus 'Evidence Based Practice'. AFM stimuleert haar docenten om deel te nemen aan een kenniskring van een lectoraat en onderzoek te verrichten. Voor 2013 heeft AFM daarvoor 1,2 fte gereserveerd. Ten slotte zal in het studiejaar 2013-2014 een drietal promovendi werkzaam zijn bij de academie die niet alleen onderzoek doen, maar eveneens met onderwijs zullen worden belast.

Internationalisering

Docenten leggen steeds meer internationale contacten en vervullen gastdocentschappen in het buitenland. Zo hebben docenten van AFM de afgelopen twee jaar gastcolleges gegeven bij de Copernicus University in Torun (Polen), aan de Fachhochschule Frankfurt, aan een universiteit in Nice en aan een universiteit in Istanbul. Ook zijn zowel in 2011 als in 2012 drie docenten naar Vilnius geweest voor een uitwisseling. Het auditteam geeft geconstateerd bij de gesprekken met de docenten dat, ondanks een aantal initiatieven, de internationale scholing nog te beperkt zichtbaar is. Het panel raadt aan om de docenten meer te stimuleren zich internationaal te oriënteren.

De docenten die werkzaam zijn bij IFMC hebben internationale werkervaring en/of hebben een opleiding in het buitenland gevolgd. Met het oog op het internationaliseringsbeleid en de uitvoering daarvan wordt docenten en andere medewerkers de mogelijkheid geboden zich verder te scholen in de Engelse taal via in company-trainingen door de British School. Om in het Engels les te mogen geven moeten docenten minimaal C1 niveau Engels hebben.

Weging en Oordeel: goed

De aanwezige expertise van de docenten sluit aan bij de eisen van de opleiding. De meesten hebben een onderzoeksachtergrond en enkelen zijn actief op het gebied van onderzoek. Ook het hoge aantal gepromoveerden binnen het team en de tevredenheid onder de studenten doen het auditpanel ervan overtuigen dat het personeel adequaat is en gekwalificeerd. Deze hoogwaardige expertise en positieve studentenwaardering zorgen ervoor dat het auditteam besluit deze standaard met een 'goed' te beoordelen.

Standaard 10: De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Omvang formatie OP en OBP

De formatie van de academie AFM omvat per september 2012 70 fte. Daarvan is 11 fte ondersteunend personeel en beheerspersoneel (OBP). Het OBP bestaat uit academiedirecteur, managementondersteuning en het academiebureau, dat administratie en organisatie van het onderwijs verzorgt; 59 fte is onderwijsgevend personeel (OP): docenten, hogeschooldocenten, hogeschoolhoofddocenten en vier docentteamleiders.

	FTE
OP Accountancy	21,5
OP Bedrijfseconomie	37,5
OBP	11
Totaal	70

Figuur 5: Aantal fte OBP en OP bij de Academie voor AFM. Bron: maandrapportage HRM september 2012

De docent-student ratio bij de academie is circa 1:25. Dit is conform het streefcijfer in het Strategisch Personeelsplan. Met de huidige ratio is het programma kwalitatief goed uitvoerbaar. De streefverhouding OBP: OP zoals opgenomen in het strategisch personeelsplan is 1:5. Deze verhouding wordt in de praktijk bereikt.

Docentformatie

De formatie van AFM is 59 fte OP. De docentenformatie is de afgelopen jaren uitgebreid wegens groeiende studentenaantallen en benodigde extra capaciteit voor onderwijsontwikkeling en projecten. De opleiding beschikt over een ruim netwerk van gastdocenten uit het werkveld, dat met grote regelmaat wordt ingeschakeld.

Ca. 34% van de docenten heeft een tijdelijk contract. Het percentage docenten met een tijdelijke aanstelling is momenteel relatief hoog, doordat er de afgelopen twee jaar veel nieuw personeel is aangenomen.

AFM	Aantal docenten	Aantal fte
Aanstelling in loondienst omvang 0,8 - 1 fte	49	45,7
Aanstelling in loondienst omvang < 0,8 fte	30	13,3
Docenten niet in loondienst	6	
Gastdocenten (= geen examiner, incidentele colleges, onbetaald)	circa 40	
Percentage tijdelijke dienstverbanden	Ca 34%	
Docent-studentratio	1: 25 ⁸	

Figuur 6: Kwantitatieve gegevens docenten AFM. Bron voor gegevens met betrekking tot aanstellingen: maandrapportage HRM september 2012

Weging en Oordeel: voldoende

Doordat het team groot genoeg is en ook de kennis heeft om goed onderwijs te kunnen geven is het panel positief. Het oordeel is 'voldoende'.

⁸ De ratio is berekend op basis van personeel in loondienst.

Voorzieningen

Standaard 11: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De opleiding is gehuisvest in het hoofdgebouw van De Haagse Hogeschool aan de Laakhaven. Het auditpanel heeft tijdens de audit een rondleiding gehad door het gebouw en heeft een aantal lessen bezocht. Er is een groot aantal algemene ICT-voorzieningen en een goed voorziene bibliotheek met zowel Nederlandse als Engelse vak- en beroepsliteratuur. Het gebouw beschikt over een mediatheek met (stille) werkplekken. De leslokalen zijn toegerust met beamers of smartboards met toegang tot internet. Door het hele gebouw zijn projectruimtes die studenten kunnen gebruiken bij het werken aan groepsopdrachten. Docenten hebben een eigen werkplek. De werkplekken van de docenten die aan de academie verbonden zijn, zijn geclusterd in één gang in het gebouw. Deze clustering maakt het voor studenten eenvoudig om docenten te consulteren en faciliteert onderling overleg.

ICT-voorzieningen

AFM heeft voor 2013 digitaal leren als speerpunt en er lopen projecten op het gebied van digitale toetsing en het gebruik van tablets in het onderwijs. Door het hele gebouw zijn computerruimtes voor het geven van onderwijs en werkplekken met computers aanwezig waar studenten bijvoorbeeld kunnen werken aan projectopdrachten.

Bij inschrijving ontvangen alle studenten een eigen account waarmee ze zowel op school als thuis toegang hebben tot het intranet van de hogeschool (studentennet). Via studentennet hebben studenten toegang tot een groot aantal nationale en internationale databanken waarmee zij de beschikking hebben over een groot aantal actuele (vak)tijdschriften, dagbladen en artikelen zowel in het Nederlands als in het Engels. In het gebouw is standaard wifi-bereik aanwezig zodat ook op eigen laptops of tablets toegang tot digitale informatiebronnen mogelijk is. Binnen De Haagse Hogeschool zijn laptopwerkplekken met wandcontacten en aansluitpunten voor internet te vinden in de bibliotheek.

Vanaf begin 2013 is voor studenten een applicatieportaal beschikbaar. Met deze service kan een student overall (met de laptop binnen school, thuis, in de trein etc.) waar een stabiele internetverbinding is, werken met de onderwijsapplicaties en bijbehorende documenten die op de verschillende directories staan. Sinds de zomervakantie van 2013 is ook voor het personeel een applicatieportaal beschikbaar.

De opleiding maakt gebruik van opleidingsspecifieke software, zoals Mavim, Multivers en SAP.

Weging en Oordeel: voldoende

De faciliteiten zijn in orde bevonden door het panel. De onderwijsruimtes in combinatie met de bibliotheek en het bekwame personeel doen overtuigen dat het toereikend is om het onderwijsprogramma te realiseren. Het oordeel is een 'voldoende'.

Standaard 12: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Studieloopbaanbegeleiding propedeuse

Tijdens de gesprekken met de docenten is naar voren gekomen hoe de opleiding studieloopbaanbegeleiding (SLB) invulling geeft. Er wordt onderscheid gemaakt tussen SLB in de propedeuse en in de hoofdfase.

SLB in de propedeuse is bedoeld om de student te helpen zijn weg te vinden binnen de opleiding, te begeleiden bij het ontwikkelen van een juiste studiehouding en studievaardigheden en om de student te helpen met de belangrijke vraag of hij de juiste opleidingskeuze gemaakt heeft. Studenten worden ingedeeld in een vaste groep van studenten. Deze vormen samen een leergemeenschap (LGM). Deze leergemeenschap wordt begeleid door een SLB'er. De SLB'er bespreekt regelmatig de studievoortgang met de student (aan de hand van studievoortgangsoverzicht en portfolio) en verwijst waar nodig door naar de studentendecaan of naar het studieloopbaancentrum.

Studieloopbaanbegeleiding hoofdfase

Elke klas krijgt twee docenten als SLB'er toegewezen. De student houdt zijn SLB'er tot het einde van de opleiding.

SLB in de hoofdfase richt zich op keuzes die een student moet maken binnen de opleiding en het beroepstraject na de opleiding. Het gaat hier bijvoorbeeld om keuzes met betrekking tot hoe de vrije keuzeruimte ingevuld wordt en de keuze voor organisaties waar de (afstudeer)stage wordt uitgevoerd.

In samenhang met de gemaakte keuzes is de ontwikkeling van de student in (professionele) houding en vaardigheden een belangrijk doel van de SLB. Aan de hand van reflecties op de ervaring bij met name de projecten, opdrachten en stages bespreken de studenten periodiek met de SLB'er de verbeterpunten waaraan zij moeten werken. Het instrument dat gebruikt wordt voor de studieloopbaangesprekken is de SWOT-Covey matrix waarbij het opleidings-, beroeps- en persoonsbeeld voor de student helder wordt.

Het is het panel opgevallen dat er met extra zorg wordt gelet op de prestaties van de allochtone studenten. Deze zorg is zeer positief te noemen door het panel. In gesprek met studenten komt ook naar voren dat zij het zeer prettig ervaren hoe de studiebegeleiding is georganiseerd.

Deeltijd en Associate degree

SLB in de deeltijd en de Associate degree richt zich voornamelijk op de ondersteuning van de student bij de studie in relatie tot zijn werkplek. Deze begeleiding is in de eerste jaren intensief en gericht op het reflecteren op eigen handelen in de schoolomgeving en de werkomgeving. Ook wordt ingegaan op de problematiek die kenmerkend is voor deeltijdstudenten, bijvoorbeeld het combineren van studie, werk en privé. Minimaal twee keer per jaar vindt een voortgangsgesprek plaats tussen de SLB'er en de student. In de hoofdfase heeft SLB een steeds meer vraaggestuurd karakter. Het initiatief ligt bij de student. Vanaf het cohort 2014-2015 zal SLB ook aandacht besteden aan de keuze voor minoren die vanaf dat studiejaar worden aangeboden.

Informatievoorziening

Het auditteam heeft inzicht gekregen in het informatiesysteem van de opleiding en heeft gezien hoe de informatievoorziening is georganiseerd in een aantal mechanismen. De informatie over de opleiding, het programma en regelgeving staat in de onderwijs- en examenregeling. Deze informatie kan de (aspirant)student vinden op studentennet en op de internetpagina's van de hogeschool. Informatie over organisatorische zaken, zoals de roosters en mededelingen, wordt gepubliceerd op studentennet.

De informatie over het onderwijs, zoals blokboeken, stagewijzer en afstudeerhandleiding, staat op Blackboard. De toetsresultaten worden bekend gemaakt in het studentenvolgsysteem Osiris. Daarin kan de student op elk moment en vanaf elke plek zijn studievoortgang bekijken.

Weging en Oordeel: voldoende

Het panel is tevreden te zien dat er een werkend systeem bestaat om studenten op te vangen en te begeleiden met alle aspecten van het studeren. Ook bij de studiebegeleiding werkt de opleiding naar zelfsturing. Studenten worden aan het begin van hun studie intensief begeleid en vervolgens meer losgelaten. Het informatiesysteem werkt, hoewel studenten aangeven soms ontevreden te zijn over de snelheid van roosterwijzigingen of de teruggave van cijfers op toetsen. Concluderend komt het auditteam op een 'voldoende'.

Kwaliteitszorg

Standaard 13: De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van meetbare doelen.

Toelichting NVAO: De opleiding bewaakt de kwaliteit van de beoogde eindkwalificaties, het programma, het personeel, de voorzieningen, de toetsing en de gerealiseerde eindkwalificaties via regelmatige evaluaties. De opleiding verzamelt tevens managementinformatie met betrekking tot rendementen en staf-student ratio.

Bevindingen

Via regelmatige evaluatieonderzoeken wordt de kwaliteit bewaakt van de beoogde eindkwalificaties, de aansluiting met de beroepspraktijk, het personeel, de toetsing en het gerealiseerde eindniveau. Het kwaliteitsbeleid is vastgelegd in het Handboek Kwaliteitszorg, dat in november 2012 door het managementteam is vastgesteld.

Blokevaluaties

Bij de kwaliteitsbewaking spelen de blokevaluaties een belangrijke rol. De blokken worden op verschillende manieren geëvalueerd:

- schriftelijk door studenten;
- mondeling door studenten;
- mondeling door docenten.

Mondelinge blokevaluaties door studenten

De studenten en docenten gaven aan het auditteam aan dat er na afloop van elk onderwijsblok mondeling geëvalueerd wordt met studenten in de Opleidingscommissie. Dit geldt zowel voor alle opleidingsvarianten als voor de eigen minoren van de opleiding.

Schriftelijke blokevaluaties door studenten

Elke drie jaar wordt elk blok minstens één keer geëvalueerd middels schriftelijke studentenenquêtes. Het gaat daarbij om alle onderdelen van dat blok. Daarin wordt in enkele vragen onderzocht hoe de studenten de kwaliteit van het onderwijs, de literatuur en de docent beoordelen. Als aanvulling op deze driejaarlijkse cyclus kunnen schriftelijke evaluaties worden gehouden over één of enkele onderdelen uit een blok. Dit gebeurt als regel bij onderwijseenheden die vernieuwd zijn, bij onderdelen die door nieuwe docenten worden verzorgd of bij onderdelen die bij eerdere evaluaties laag werden gewaardeerd.

De opleiding heeft een maatregel genomen om een hoge respons te bevorderen. Er is voor gekozen om de enquêteformulieren in te laten vullen tijdens een les in de laatste collegeweek van het blok. Om evaluatielast bij studenten te beperken, wordt elke enquête uitgezet bij slechts enkele klassen.

Blokevaluaties door docenten

Elk blok wordt mondeling geëvalueerd door de docenten van dat blok. In deze bijeenkomsten wordt de volgende informatie meegenomen:

- de resultaten van de schriftelijke studentenevaluaties;
- de resultaten van de mondelinge studentenevaluaties;
- de gegevens die door het Managementinformatieteam (MIT) zijn aangeleverd (overzicht van de studieresultaten van dat blok).

Overige evaluaties

Naast de blokevaluaties voert de opleiding/academie ook thematisch onderzoek uit, bijvoorbeeld onderzoek naar de studieloopbaanbegeleiding of onderzoek naar het afstudeerniveau. De volgende onderzoeken worden door de opleidingen uitgevoerd:

- minoren en keuzemodulen die (ook) voor studenten van buiten de academie toegankelijk zijn (tweejaarlijks);
- studieloopbaanbegeleiding in de propedeuse (tweejaarlijks);

- basisprogramma Nederlands, Engels en Wiskunde in de propedeuse;
- stage middels enquêtes voor studenten, bedrijfsbegeleiders en docentbegeleiders;
- afstuderen middels enquêtes voor studenten, bedrijfsbegeleiders en docentbegeleiders.

De HBO-monitor is een onderzoek dat de aansluiting tussen opleiding en werkveld onder de loep neemt. Het beroepenveld wordt elk jaar door middel van enquêtes om feedback gevraagd over de kwaliteit van stages en afstudeeropdrachten. Bovendien wordt de kwaliteit van stages en afstudeerscripties in de Beroepenveldcommissie besproken.

Weging en Oordeel: goed

Er wordt op vele fronten geëvalueerd. Bij meerdere doelgroepen en op meerdere momenten wordt getracht verbeterpunten te achterhalen. Na het vastleggen van verbeterpunten wordt er ook toegezien op de daadwerkelijke uitvoering van deze verbeterpunten. Het auditpanel is zeer tevreden over de verslaglegging en uitwerking van de evaluaties. De kanttekeningen over de communicatie zijn inmiddels aangepakt en maatregelen zijn genomen. Het oordeel komt uit op een 'goed'.

Standaard 14: De uitkomsten van de evaluaties vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de doelen.

Bevindingen

De opleiding besteedt veel tijd en aandacht aan de PDCA-cyclus. Dit blijkt uit de gesprekken met het management en uit de documentatie. Op basis van de evaluaties worden op verschillende niveaus maatregelen geformuleerd en de daaruit voortkomende acties worden door de directeur of teamleider als opdrachten uitgezet bij commissies, docenten of in de organisatie van de opleiding/academie.

Verbetermaatregelen formuleren

Resultaten uit de evaluaties worden binnen het managementteam besproken. Op basis van de uitkomsten worden in het beleidsplan van de academie respectievelijk de plannen van de opleidingsvariant eventuele verbetermaatregelen geformuleerd. De uitvoering daarvan wordt belegd bij de betreffende functionaris of commissie.

Resultaten uit evaluaties over personeel en voorzieningen zijn de verantwoordelijkheid van de teamleider. Hij treedt in overleg met het personeel en kan daarvoor ook de R&O-cyclus gebruiken. De teamleider bewaakt de implementatie c.q. voortgang van de verbetervoorstellen en bespreekt ze in het reguliere teamoverleg en in bilaterale gesprekken.

Uit de blokevaluaties en andere onderzoeken komen verbeterpunten naar voren. Hiervoor worden verbeteracties geformuleerd, deze worden uitgevoerd en vervolgens wordt bekeken of deze de gewenste effecten hebben. Er is bijvoorbeeld in het studiejaar 2012-2013 naar aanleiding van blokevaluaties voor het vak Algemene Economie overgegaan op een andere inhoud en opzet van het vak en is er gekozen voor een ander boek. Vervolgens vindt terugkoppeling plaats naar het gehele docententeam in de opleidingsvergadering.

Monitoring

De teamleiders zijn eindverantwoordelijk voor de uitvoering van de verbetermaatregelen van de opleidingsvariant. De verbeteringen die betrekking hebben op de blokken, vinden hun weerslag in de aangepaste blokboeken. Op de evaluatieformulieren voor docenten wordt aangegeven of de blokboeken zijn aangepast (dus of de verbetermaatregelen zijn uitgevoerd). Dit wordt gecontroleerd door de teamleider.

De verbetermaatregelen die ingrijpender zijn, worden expliciet opgenomen in de opleidingsplannen. Bij de evaluatie van de uitvoering van de opleidingsplannen komt ook de uitvoering van de verbetermaatregelen aan de orde.

Communicatie

De verbeteracties en de resultaten daarvan worden aan alle betrokkenen (directeur, managementteam, Opleidingscommissie, medewerkers, studenten, werkveld en Academieraad) gecommuniceerd. Op opleidingsniveau is dit de verantwoordelijkheid van de teamleider; op academiëniveau is dit de verantwoordelijkheid van de directeur. Evaluaties worden gepubliceerd op AFM-intranet en – indien van toepassing - op Studentennet.

Weging en Oordeel: goed

De leden van het auditteam kregen van studenten en docenten te horen dat er daadwerkelijk wordt toegezien op de uitvoering van voorgestelde verbetermaatregelen. De kwaliteitscyclus wordt gewaarborgd door een basis van goede feedback, een plan van aanpak, toezicht door personen die verantwoordelijk zijn gemaakt en weer een ronde van feedback door evaluaties. Het panel is dan ook van mening dat de opleiding een systeem heeft ontwikkeld dat aantoonbaar kan bijdragen aan de realisatie van de verbeterdoelen. Het oordeel is een 'goed'.

Standaard 15: Bij de interne kwaliteitszorg zijn de volgende partijen actief betrokken: opleidingscommissie, examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en afnemend beroepenveld.

Bevindingen

Tijdens de audit is met studenten, docenten, alumni en externe partijen gesproken over de betrokkenheid bij de opleiding.

Studenten en alumni

Studenten kunnen formeel invloed uitoefenen op de kwaliteit van de opleiding door:

- het invullen van blokevaluaties;
- deelname aan mondelinge blokevaluaties;
- lidmaatschap van de Opleidingscommissie;
- lidmaatschap van de academieraad;
- het invullen van de Reflector / Startmonitor / NSE.

Een belangrijk inspraakorgaan is de Opleidingscommissie. Deze bestaat uit studenten en docenten en komt minstens vier keer per jaar bij elkaar. De Opleidingscommissie brengt advies uit over de onderwijs- en examenregeling en bespreekt de resultaten van de evaluatieonderzoeken en de blokevaluaties. Een voorbeeld hiervan is de kritiek van studenten op het ontbreken van een tentamen Algemene Economie. Dit heeft geleid tot een aanpassing in het OER 2013/ 2014.

Alumni worden bevestigd, onder meer door middel van de HBO-monitor, over de noodzaak en mate van beheersing van kwalificaties en over de genoten opleiding. Op basis van onder andere de resultaten van de HBO-monitor is de compensatiemogelijkheid binnen blokken komen te vervallen.

Docenten

Docenten en andere medewerkers worden betrokken bij kwaliteitszorg door deelname aan blokevaluaties, verschillende commissies, door het invullen van het Kompas, door deelname aan het opleidingsoverleg en de blokteams. Ook de academieraad, het medezeggenschapsorgaan voor medewerkers en studenten op academieniveau, is in dit geheel een belangrijke speler.

Examencommissie en Toetscommissie

Het auditpanel ziet dat de Examencommissie een belangrijke rol speelt bij de kwaliteit van het onderwijs. De Examencommissie is belast met het borgen van de kwaliteit van de toetsen en examens. Hiervoor stelt de Examencommissie een eigen kwaliteitscontroleprocedure op, waarbij tijdens ieder blok toetsen steekproefsgewijs en op initiatief van de Examencommissie worden geëvalueerd. De Examencommissie laat deze toetsing uitvoeren door de Toetscommissie. In een cyclus van drie jaar worden alle toetsen minstens eenmaal nauwkeurig bekeken en van commentaar voorzien.

Werkveld

Het werkveld is op meerdere wijzen betrokken bij de kwaliteit van de opleidingen: door evaluaties van projecten, stages, afstudeerprojecten en andere gezamenlijke activiteiten zoals inhousedagen, bedrijvenmarkt en bedrijfsbezoeken en door deelname aan de Beroepenveldcommissie (BVC). De terugkoppeling van het werkveld vindt plaats in gesprekken met docenten, teamleiders, directeur of de coördinator Externe Betrekkingen.

Weging en Oordeel: goed

De commissies, medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld zijn allemaal actief betrokken in de kwaliteitszorg. De planmatige aanpak en de betrokkenheid van alle partijen hierbij leiden tot een beoordeling 'goed'.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Toetsbeleid

Het toetsbeleid van AFM is beschreven, door de Examencommissie vastgesteld en vastgelegd in het toetshandboek. Met de Examen- en Toetscommissie is ook tijdens de audit gesproken over het toetsbeleid. In het onderwijsprogramma wordt de student door de studiejaar heen op de verschillende onderdelen steeds op een hoger niveau getoetst, totdat het beoogde eindniveau is bereikt. In de competentiematrix, die tijdens de documentenanalyse is bekeken door het auditpanel, staat aangegeven waar in de opleiding het eindniveau van een competentie wordt bereikt. Deze behaalde eindniveaus vormen in combinatie met de afstudeerscriptie de garantie dat een student het hbo-niveau bereikt heeft.

Examencommissie en Toetscommissie

AFM heeft één Examencommissie voor de opleidingen Accountancy en Bedrijfseconomie ingesteld, conform het reglement Examencommissies van de hogeschool. In de commissie hebben zowel docenten van Bedrijfseconomie als Accountancy zitting. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de commissie staan beschreven in het reglement Examencommissies.

De Examencommissie ziet onder andere toe op de kwaliteit van de toetsing en het realiseren van de beoogde eindkwalificaties en heeft hiertoe een Toetscommissie in het leven geroepen. De voorzitter van de Toetscommissie is tevens lid van de Examencommissie. De Toetscommissie controleert de kwaliteit van de toetsen. Daarnaast controleert de Toetscommissie andere toetsen indien daar aanleiding toe is op basis van cijferanalyses, verzoeken vanuit het docenten- of managementteam of opmerkingen vanuit studentevaluaties of op verzoek van de Examencommissie.

De Examencommissie brengt in de loop van het studiejaar op basis van haar bevindingen gevraagd en ongevraagd advies uit aan het managementteam. Zo heeft de commissie onder andere advies uitgebracht over het versoepelen van de regels met betrekking tot het overschrijden van de inschrijvingstermijn voor schriftelijke toetsen. De Examencommissie stelt ieder jaar een jaarverslag op dat zij aanbiedt aan het management van de opleiding. De Examencommissie is daarnaast verantwoordelijk voor de afhandeling van een melding van een onregelmatigheid. Ter voorkoming van plagiaat bij werkstukken en projectopdrachten kan bij twijfel gebruik worden gemaakt van de plagiaatscanner Ephorus.

Toetsvormen en leerlijnen

De toetsvormen sluiten aan bij de competenties die in een bepaald onderwijsonderdeel centraal staan. De verschillende varianten hanteren meestal dezelfde toetsvormen. Soms wordt er in plaats van een project een ALO gebruikt om in te spelen op de praktijkervaring van de student. Theoretische kennis en vaardigheden worden getoetst middels individuele schriftelijke tentamens.

Toetsing van competenties vindt integraal plaats bij projecten, stage en afstuderen. Op samenwerking gerichte competenties worden getoetst in projecten. Integratie van kennis en vaardigheden wordt getoetst in projecten en opdrachten.

Communicatieve vaardigheden worden getoetst in een bij de te toetsen vaardigheid passende setting, zoals een gesimuleerd adviesgesprek of een presentatie.

Onderzoeksvaardigheden worden vanaf het eerste jaar en daarop volgende jaren getoetst in projecten. Het eindniveau van onderzoeksvaardigheden wordt vastgesteld in de afstudeersopdracht.

Afhankelijk van de beoogde competenties en leerdoelen wordt er binnen de opleiding gebruik gemaakt van verschillende toetsvormen.

Toetsvorm	Omschrijving	Leerlijn
Kennistoets	Een kennistoets bestaat uit vragen over beroepsgerichte, theoretische en vakgerichte kennis. De schriftelijke toets wordt ter afsluiting van een bepaald studieonderdeel gegeven. Een toets kan bestaan uit open en/of gesloten vragen.	Conceptuele leerlijn
Casustoets	De casustoets is een toets waarbij de student een realistisch probleem oplost of een oplossing beoordeelt. De casus is een situatie of gevalbeschrijving, ontleend aan de beroepspraktijk. De casus is gebaseerd op authentieke gegevens. De studenten werken individueel of in een groep. De student zet zijn beroepsgerichte kennis en vaardigheden in om te komen tot de oplossing of beoordeling.	Conceptuele leerlijn
Vaardigheden-toets	Een vaardighedentoets controleert of de studenten over de benodigde vaardigheden beschikken. De studenten moeten demonstreren dat zij bepaalde beroepsvaardigheden correct en adequaat uitvoeren. De 'elevator pitch' in het eerste jaar is daar een voorbeeld van.	(Beroeps-) vaardighedenlijn
Projectopdracht	Een projectopdracht is een vraag of opdracht van een bedrijf, organisatie of instelling die door één student of een groepje studenten onderzocht/opgelost moet worden. In vooral de projectopdrachten kunnen de studenten werken aan hun onderzoeksvaardigheden. In het eerste studiejaar is de projectopdracht meestal gesimuleerd, maar in hogere jaren gaat het steeds vaker om echte opdrachten. De complexiteit van het probleem en de context neemt toe in de loop van de studie.	Integrale leerlijn
Portfolio assessment	Het portfolio assessment meet de competentieontwikkeling van de student. Deze toetsvorm wordt gebruikt bij SLB. Het assessment bestaat uit een gesprek tussen de student en een beoordelaar. De student levert bewijs (aan de hand van portfolio) over zijn competentieontwikkeling. Als bewijs maakt de student voorafgaand aan het portfolio assessment een verantwoording waarin hij het bewijsmateriaal ordent, analyseert en verwoordt. Ook schrijft de student een reflectieverslag waarin hij terugblijkt op de competentieontwikkeling. Deze toets wordt gehouden op momenten die de overgang naar een volgende stap binnen de studie markeren, bijvoorbeeld aan het eind van de propedeuse.	Leerlijn van de persoonlijke ontwikkeling
Stageverslag	Het stageverslag is een schriftelijk verslag van de praktijkstage. In het stageverslag reflecteert de student op zijn leerervaringen bij de stage en op de ontwikkeling van zijn competenties (kennis, vaardigheden en beroepshouding). Tevens kunnen specifieke opdrachten die in de praktijk uitgevoerd zijn in het verslag worden opgenomen.	Integrale leerlijn
Afstudeer-opdracht	De afstudeeropdracht is de eindopdracht ter afronding van de opleiding als proeve van bekwaamheid, die door de studenten zelfstandig wordt uitgevoerd. Het betreft een complex vraagstuk uit de beroepspraktijk waarin kennis uit theorie en praktijk worden verbonden met praktijkgericht onderzoek. Met de afstudeeropdracht kunnen de studenten aantonen dat zij beschikken over het competentieprofiel van de opleiding en dus klaar zijn voor de beroepspraktijk.	Integrale leerlijn

Figuur 7: Toetsvormen

Toetsing eindkwalificaties

In de competentiematrix van de opleiding is te zien op welk moment de student de eindkwalificaties voor een bepaald vakgebied bereikt heeft. De afstudeerscriptie is de proeve van bekwaamheid waarmee de bedrijfseconomiestudent aantoont een aantal beroepscompetenties op hbo-niveau te beheersen. Met de afstudeerscriptie worden in ieder geval de volgende competenties aangetoond:

1. Geven van adviezen en het verlenen van diensten op financieel-economisch en fiscaal terrein aan belanghebbenden;
2. Sociale en communicatieve competenties;
3. Zelfsturende competentie.

Afhankelijk van de individuele afstudeeropdracht zal één of zullen meerdere andere competenties worden aangetoond. Studenten kunnen voor de afstudeerscriptie 18 studiepunten behalen.

Toetsmatrijzen

Toetsen worden geconstrueerd aan de hand van een toetsmatrijs. In een toetsmatrijs worden de te toetsen leerdoelen benoemd, alsmede het niveau waarop het leerdoel wordt getoetst en wordt aangegeven met welke eindterm(en) van de opleiding het leerdoel samenhangt. Voor elk leerdoel wordt indicatief aangegeven voor welk percentage dit leerdoel in het cijfer meeweegt. Toetsmatrijzen zijn zo een richtlijn voor de samenstellers van de toets en een instrument om op verschillende toetsmomenten dezelfde leerdoelen op gelijkwaardige wijze te toetsen.

Samenstellers van toetsen

Bij het opstellen van een toets zijn altijd ten minste twee docenten betrokken. Eén van de twee ontwerpt een concept, de tweede docent beoordeelt het concept en geeft op basis van een checklist commentaar op het concept. De ontwerper van de toets past op basis van dit commentaar de toets aan; afhankelijk van de benodigde aanpassingen wordt bovenstaande procedure zo nodig herhaald of wordt de toets gereed gemaakt en aangeleverd bij het academiebureau.

Training

Voor docenten wordt minstens één keer per jaar scholing over toetsing gehouden. Hierbij vindt naast theoretische scholing een bespreking plaats van de kwaliteit van toetsvragen uit de recent aangeboden toetsen bij de opleiding.

Benchmark met andere hbo-opleidingen Bedrijfseconomie

Met de bedrijfseconomieopleidingen van de Hogeschool Rotterdam en de Hogeschool Utrecht bestaan afspraken over het beoordelen van elkaars toetsen. Docenten van deze hogescholen evalueren vanaf 2013 jaarlijks een aantal toetsen van de Haagse opleiding aan de hand van een evaluatieformulier en rapporteren hierover aan de teamleider. De teamleider bespreekt de bevindingen van de review met de betrokken vakdocenten.

Het SURF-project "Toets- en vragenbank bedrijfsadministratie en bedrijfseconomie"

AFM voert het SURF-project uit samen met vier hogescholen (HU, HR, HvA, Saxion) en het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO - landelijk expertisecentrum van en voor de sector beroepsonderwijs). In dit project wordt gezamenlijk gewerkt aan digitaal toetsen van de vakken Bedrijfseconomie en Bedrijfsadministratie. Er wordt een database met tentamenvragen gemaakt. Als pilot zullen in 2013 twee diagnostische en één summatieve toets worden afgenomen in de propedeuse.

Afstudeeropdracht

Het onderzoek van de student betreft een probleem uit de praktijk dat een oplossing behoeft, of een vraagstelling die empirisch onderzoek vereist. Literatuurstudie maakt nadrukkelijk deel uit van het te verrichten onderzoek. Het verrichte onderzoek vindt zijn weerslag in de scriptie die de student schrijft, waarin hij het onderzoek beschrijft, gemaakte keuzes verantwoordt en rapporteert over het resultaat van zijn onderzoek. De opdracht dient voldoende complex te zijn en aan te sluiten bij de eindkwalificaties van de opleiding. Deze zaken worden gecontroleerd door de afstudeercommissie aan de hand van de leerdoelen en benodigde competenties van de opdracht.

De student voert de opdracht uit onder begeleiding van een afstudeerdocent vanuit de opleiding en van een bedrijfsbegeleider die minimaal een hbo-opleiding heeft afgerond. Toewijzing van de afstudeerdocent gebeurt door de Afstudeercommissie op basis van inhoudelijke deskundigheid met betrekking tot de opdracht. Verder wijst de Afstudeercommissie een tweede docent-beoordelaar aan, die samen met de afstudeerdocent verantwoordelijk is voor de beoordeling van de afstudeeropdracht. De tweede docent-beoordelaar wordt er pas bij betrokken als de afstudeerdocent de concept-scriptie voldoende vindt.

De student verdedigt zijn scriptie mondeling ten overstaan van de beide aangewezen beoordelaars. Hiervoor wordt ook de bedrijfsbegeleider uitgenodigd; het resultaat wordt echter bepaald door de beide beoordelaars van de opleiding. De bedrijfsbegeleider geeft een advies over de bruikbaarheid van de voorgestelde oplossing. De afstudeerbegeleider en de tweede docent-beoordelaar beoordelen eerst onafhankelijk van elkaar een scriptie alvorens tot een gezamenlijk oordeel te komen. De beoordelingscriteria van de afstudeeropdracht vloeien voort uit het eindniveau van de competenties, welke gekoppeld zijn aan de Dublin-descriptoren.

In het hele proces van verwerven van een opdracht tot het verdedigen van de scriptie toont de student aan dat hij het eindniveau van de opleiding heeft bereikt en zich ontwikkeld heeft tot het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Borging kwaliteit afstudeeropdrachten

Om de kwaliteit van de afstudeeropdrachten te bewaken, werkt de opleiding volgens vastgestelde procedures. De opleiding verricht regelmatig onderzoek naar de kwaliteit van de afstudeeropdrachten.

De Examencommissie

De Examencommissie houdt vanuit haar wettelijke opdracht toezicht op de kwaliteit van de afstudeeropdrachten en benoemt de examinatoren. Hiertoe beoordeelt zij de vastgelegde procedures, controleert zij of deze worden gevolgd en controleert steekproefsgewijs achteraf de kwaliteit van afstudeerscripties. Zij rapporteert hierover aan het management, dat, indien de rapportage daar aanleiding toe geeft, passende maatregelen neemt. Dat kunnen maatregelen zijn met betrekking tot een docent die als begeleider of beoordelaar is opgetreden of maatregelen om procedures bij te stellen.

Afstudeercommissie

De opleiding heeft een Afstudeercommissie ingesteld. De leden zijn benoemd op basis van inhoudelijke deskundigheid op minstens één van de vakgebieden van de opleiding. Deze commissie ziet vooraf toe op de kwaliteit van de afstudeeropdrachten en op het verloop van het afstudeerproces. Een student mag pas aan de uitvoering van een opdracht beginnen als de commissie deze op basis van het door de student ingediende plan van aanpak heeft goedgekeurd. In het plan van aanpak is onder andere de probleemstelling opgenomen en een operationalisatie daarvan in deelvragen.

Na goedkeuring wijst de commissie een afstudeerdocent en een tweede docentbeoordelaar toe – uit de door de Examencommissie vastgesteld lijst van benoemde examinatoren – op basis van inhoudelijke deskundigheid met betrekking tot de opdracht. Afstudeerdocent en tweede beoordelaar zijn samen verantwoordelijk voor de beoordeling van de afstudeeropdracht conform de geldende richtlijnen.

Gerealiseerd eindniveau

Er zijn initieel 20 eindwerken bekeken en beoordeeld door het auditpanel. Hierbij is geconstateerd dat niet alle eindwerken aan de maat waren. Dit heeft voornamelijk te maken met taalkundigheid en de opzet en structuur van het onderzoek. Vanwege het feit dat het panel onvoldoendes is tegen gekomen in de eerste steekproef van de eindwerken is er opgeschaald uit de jongste lichting. Het afstudeerbeleid is aangescherpt en dit heeft zijn weerslag op de kwaliteit. Van het studiejaar 2013 zijn opnieuw 10 eindwerken beoordeeld. Het niveau van alle eindwerken was voldoende.

Het taalniveau blijft echter een aandachtspunt. Er is een extra gespreksronde ingelast tijdens de audit waarbij er met betrokken docenten van de afstudeerfase is gesproken over de verbeterpunten op taalkundig gebied. De docenten hebben deze sessie zeer nuttig gevonden en konden zich vinden in de oordelen van het panel. Er wordt daarnaast aangeraden om transparanter te zijn in de beoordeling van de eindwerken. Het auditteam raadt aan om de rol van begeleider en beoordelaar te scheiden.

Weging en Oordeel: voldoende

De kwaliteit van toetsing en beoordeling wordt gewaarborgd door een goed werkend systeem van Examen- en Toetscommissie. De studenten worden adequaat getoetst op de kwalificaties waarbij er bij het afstuderen een specifieke focus is op een aantal kerncompetenties. Vanwege het feit dat het panel onvoldoendes is tegen gekomen in de eerste steekproef van de eindwerken is er opgeschaald uit de jongste lichting. Het afstudeerbeleid is aangescherpt en dit heeft zijn weerslag op de kwaliteit. Het auditteam is tevreden met het niveau van de eindwerken. Er wordt wel aangeraden om van de taalvaardigheid een aandachtspunt te blijven maken. De beoordelingen van de eindwerken moeten transparanter, dit kan bereikt worden door de rol van begeleider en beoordelaar te scheiden. Om die reden komt het panel uit op het oordeel 'voldoende'.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditpanel ziet dat de opleiding voldoet aan de landelijke eisen doordat het de profielbeschrijving volgt van het Landelijke Opleidingsprofiel Bedrijfseconomie. Het auditpanel vindt de geïdentificeerde accenten adequaat. Zij borgt de aansluiting met het werkveld door vertegenwoordigers te betrekken bij het afstemmen en bespreken van het profiel en de inhoud van de opleiding. Onderzoek is nog in ontwikkeling, maar het panel ziet dat het de juiste richting op gaat. De Associate degree variant kent dezelfde competenties als de voltijd variant. Internationalisering kent een uitwerking naar een eigen variant 'International Financial Management & Control'.

Studieopdrachten worden gerelateerd aan de beroepspraktijk. Externe partijen zijn betrokken bij de onderwijsontwikkeling en uitvoering. Het lectoraat brengt opleiding en praktijk bij elkaar. De literatuurlijst wordt jaarlijks actueel gehouden. De varianten van de opleiding worden actueel gehouden door contact met het werkveld. Het auditteam is ervan overtuigd dat het programma verbanden heeft met de actuele ontwikkelingen.

Het panel is tevreden over het programma en hoe het de beoogde eindkwalificaties vertaalt naar leerdoelen. Er is een duidelijke samenhang te vinden in het programma. De verticale samenhang wordt gerealiseerd door verdieping en een toenemende mate van complexiteit. Samenhang wordt ook gerealiseerd door de thema's van een blok of semester te koppelen aan het thema van de projecten en opdrachten. Het auditteam is zeer positief over de aanpak om de studenten te begeleiden richting zelfsturing. De student wordt op deze manier namelijk adequaat begeleid en gestimuleerd om de uiteindelijke beoogde eindkwalificaties te bereiken. De verschillende werkvormen geven op een juiste manier invulling aan de verschillende leerdoelen en leerstijlen van studenten.

De deeltijdvariant en de Associate degree zijn adequaat in lijn om studenten hun beoogde eindkwalificaties te laten halen. Het auditteam is tevreden over de digitale leermiddelen. De opleiding hanteert de vereiste toelatingseisen voor de opleiding. Er is een adequaat systeem om geïnteresseerde studenten te informeren en te testen. Het auditteam vindt het positief dat er maatregelen zijn genomen om instromende studenten op te vangen en dat er een doorlopende leerlijn is opgezet om studenten van een vooropleiding te loodsen naar deze vervolgopleiding. Het panel ziet dat het curriculum dusdanig is opgebouwd dat het de studielast evenredig verdeelt. Dit is ook het geval bij studenten met een beperking. Daar is een beleid voor opgezet waarbij er sprake is van extra begeleiding.

Het oordeel is dat de beleidsplannen er liggen en de ambities aanwezig zijn. Het panel ziet dat de opleiding aan het groeien is en ernaar streeft aan de hogeschool brede eisen te voldoen. Door middel van de R&O-cyclus houdt de opleiding goed in de gaten wat de voortgang is van de docenten. Nieuwe docenten worden op adequate wijze opgevangen en begeleid. De aanwezige expertise van de docenten sluit aan bij de eisen van de opleiding. De meesten hebben een onderzoeksachtergrond en enkelen zijn actief op het gebied van onderzoek. Ook het hoge aantal gepromoveerden binnen het team, en de tevredenheid onder de studenten overtuigen het auditpanel ervan dat het personeel adequaat is en gekwalificeerd.

De faciliteiten zijn in orde bevonden door het panel. De onderwijsruimtes in combinatie met de bibliotheek en het bekwame personeel doen overtuigen dat het toereikend is om het onderwijsprogramma te realiseren. Het panel is tevreden te zien dat er een werkend systeem bestaat om studenten op te vangen en te begeleiden met alle aspecten van het studeren. Ook bij de studiebegeleiding werkt de opleiding naar zelfsturing. Studenten worden intensief begeleid en vervolgens meer losgelaten. Het informatiesysteem werkt, alhoewel studenten aangeven soms ontevreden te zijn over de snelheid van roosterwijzigingen of de teruggave van cijfers van toetsen.

Er wordt op vele fronten geëvalueerd. Bij meerdere doelgroepen en op meerdere momenten wordt getracht verbeterpunten te achterhalen. Na het vastleggen van verbeterpunten wordt er ook toegezien op de daadwerkelijke uitvoering van deze verbeterpunten. Het auditpanel is zeer tevreden over de verslaglegging en uitwerking van de evaluaties. De kanttekeningen over de communicatie zijn inmiddels aangepakt en maatregelen zijn genomen. De leden van het auditteam kregen van studenten en docenten te horen dat er daadwerkelijk wordt toegezien op de uitvoering van voorgestelde verbetermaatregelen. De kwaliteitscyclus wordt gewaarborgd door een basis van goede feedback, een plan van aanpak, toezicht door personen die verantwoordelijk zijn gemaakt en weer een ronde van feedback door evaluaties. Het panel is dan ook van mening dat de opleiding een systeem heeft ontwikkeld dat aantoonbaar kan bijdragen aan de realisatie van de verbeterdoelen.

De kwaliteit van toetsing en beoordeling wordt gewaarborgd door een goed werkend systeem van Examen- en Toetscommissie. De studenten worden adequaat getoetst op de kwalificaties waarbij er bij het afstuderen een specifieke focus is op een aantal kerncompetenties. Vanwege het feit dat het panel onvoldoendes is tegen gekomen in de eerste steekproef van de eindwerken is er opgeschaald uit de jongste lichting. Het afstudeerbeleid is aangescherpt en dit heeft zijn weerslag op de kwaliteit. Het auditteam is tevreden met het niveau van de eindwerken. Er wordt wel aangeraden om van de taalvaardigheid een aandachtspunt te blijven maken. De beoordelingen van de eindwerken moeten transparanter, dit kan bereikt worden door de rol van begeleider en beoordelaar te scheiden.

Het auditteam komt op een totaalbeoordeling uit van een 'voldoende'.

6. AANBEVELINGEN

Het auditpanel wil aanraden om de kennis die opgedaan is bij de variant IFMC in te brengen bij de overige opleidingsprogramma's. Met de IFMC heeft de opleiding een stuk internationalisering in huis.

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen hbo-bachelor Bedrijfseconomie voltijd en deeltijd Associate degree-programma Bedrijfseconomie deeltijd	
Onderwerpen / Standaarden	Oordeel
Beoogde eindkwalificaties	
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	V
Programma	
Standaard 2. Oriëntatie programma	G
Standaard 3. Inhoud programma	V
Standaard 4. Vormgeving programma	V
Standaard 5. Instroom programma	V
Standaard 6. Studeerbaarheid programma	V
Standaard 7. Omvang en duur programma	V
Personeel	
Standaard 8. Doeltreffendheid personeelsbeleid	V
Standaard 9. Kwalificaties personeel	G
Standaard 10. Omvang personeel	V
Voorzieningen	
Standaard 11. Huisvesting en materiele voorzieningen	V
Standaard 12. Studiebegeleiding en informatievoorziening	V
Kwaliteitszorg	
Standaard 13. Periodiek evalueren	G
Standaard 14. Evalueren en verbetermaatregelen	G
Standaard 15. Betrekken van partijen bij interne kwaliteitszorg	G
Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	
Standaard 16. Toetsen en eindkwalificaties	V
Algemeen eindoordeel	V

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

De opleiding BE valt binnen het domein *Economics*. De andere opleidingen binnen dit domein zijn: Accountancy, Financial Service Management en Fiscale Economie. De graad die de afgestudeerden krijgen, is *Bachelor of Business Administration*.

Voor het domein *Economics* zijn acht competenties vastgelegd⁹. Alle beroepsbeoefenaren uit dit domein moeten over deze competenties beschikken. Het verschil tussen de opleidingen zit in de beroepen, de beroepsproducten, de rollen en de te beheersen eindniveaus.

De acht competenties zijn verdeeld in zes inhoudelijke en twee algemene competenties:

1. Ontwerpen, inrichten en onderhouden van (geautomatiseerde) financiële en niet-financiële informatiesystemen.
2. Vormgeven, inrichten en toetsen van de Administratieve Organisatie.
3. Bepalen en beheersen van financieel-economische en fiscale risico's.
4. Bepalen en verstrekken van financieel-economische en fiscale informatie voor de besluitvorming.
5. Verstrekken van informatie ten behoeve van externe belanghebbenden.
6. Geven van adviezen en het verlenen van diensten op financieel-economisch en fiscaal terrein aan belanghebbenden.
7. Sociale en communicatieve competenties (interpersoonlijk, organisatie).
8. Zelfsturende competentie (intrapersoonlijk, beroepsbeoefenaar of professional).

⁹ In het document: Domeincompetenties en Illustraties Economics. Hbo-raad, december 2005.

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Curriculum Bedrijfseconomie voltijd

Jaar 1	Blok 1A	Blok 1B	Blok 1C	Blok 1D
	Project Ondernemingsplan Marketing Algemene economie Inleiding bedrijfsadministratie financiering BS: presentatietechnieken SLB Wiskunde	Project Financiële Administratie Bedrijfsadministratie Extern Verslaggeving Financiële rekenkunde Excel BS: managementsamenvatting SLB Wiskunde	ALO Management Informatie Bedrijfsadministratie Cost accounting Acces Statistiek Informatiesystemen BS: vergadertechnieken, adviesrapport SLB Nederlands	Administratieve organisatie Bedrijfsadministratie Logistiek Administratieve organisatie Recht BS: adviesrapport SLB
Jaar 2	Blok 2A	Blok 2B	Blok 2C	Blok 2D
	Management Accounting Bedrijfsadministratie Cost accounting bedrijfsinformatiesystemen BS: Engels corresponderen Studieloopbaanbegeleiding	Bedrijfsprocessen Administratieve organisatie Bedrijfsinformatiesystemen Operation management Management Accounting Extern verslaggeving BS: Nederlands solliciteren Studieloopbaanbegeleiding	Finance Investment decisions Corporate Finance Information Retrieval Recht BS: Engels mondeling en schriftelijk rapporteren Studieloopbaanbegeleiding	Consultancy Management & organisatie Information Retrieval 2 Marketing Statistiek Recht BS: Nederlands vraaggesprekken Studieloopbaanbegeleiding

Jaar 3	Blok 3A	Blok 3B	Blok 3C	Blok 3D
	Strategisch management Strategisch marketing Strategisch marketing & IT Cost Accounting Recht BS: Engels cross-cultural communication Studieloopbaanbegeleiding	stage Studieloopbaanbegeleiding	stage Bedrijfsadministratie Studieloopbaanbegeleiding	Risk management risk management Administratieve organisatie en IC BIS (AO/IC) BS: vergadertechnieken Studieloopbaanbegeleiding
Jaar 4	Blok 4A	Blok 4B	Blok 4C	Blok 4D
	Studieloopbaanbegeleiding	BS: Afsluitende communicatietraining Studieloopbaanbegeleiding	Studieloopbaanbegeleiding	Studieloopbaanbegeleiding

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Uitgebreide Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleiding Accountancy Voltijd en Bedrijfseconomie Voltijd, Deeltijd en Associate degree Deeltijd

Programma uitgebreide geclusterde opleidingsbeoordeling – 3,0 dag

Haagse Hogeschool, opleidingen Accountancy en Bedrijfseconomie¹⁰

Datums: 30 september, 1 en 2 oktober 2013

Locatie: Johanna Westerdijkplein 75, 2521 EN Den Haag

Programma – dag 1 maandag 30 september 2013

Auditpanel Generiek Programma

Varianten:

- Accountancy Bachelor Voltijd
- Bedrijfseconomie Bachelor Voltijd en Deeltijd en Associate degree Deeltijd

Naam	Rol
De heer R.J.M. van der Hoorn MBA	Voorzitter
Mevrouw E.A. Ploegman RA	Lid
De heer L.N.M. Straathof RA	Lid
De heer J.P. Nieuwenhuizen	Lid
De heer J.S. Chamrai	Studentlid
De heer F. Telwin MSc	Secretaris

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
08.15 – 08.30	Inloop
08.30 – 09.30	Vooroverleg
09.30 – 10.45	Domeinmanagement en Opleidingsmanagement Mevr. U. Daurer (directeur) Mevr. J. Bot (teamleider IFMC) De heer M. Meuleman (teamleider BE-deeltijd [dt] & Ad-programma) De heer P. Tan (teamleider BE-voltijd [vt]) De heer J. van der Zwan (teamleider AC)
10.45 – 11.00	Intern overleg
11.00 – 12.00	Opleidingsoverstijgende taken De heer S. Burgers (didactische begeleiding [nieuwe] docenten) De heer R. Dorpmans (projecten/ internationale contacten) Mevr. E. Kapteijn (externe betrekkingen) De heer B. Karakaya (instroom vt, excl. IFMC) Mevr. L. van Keulen (functiebeperking) De heer Moenne (internationalisering) Mevr. E. de Roo (studieloopbaanbegeleiding/ studiesucces) Mevr. S. Wijers (externe betrekkingen, startweek vt, excl. IFMC)

¹⁰ De opleidingen Bedrijfseconomie en Accountancy worden gezamenlijk aangestuurd, hebben een gezamenlijke Examen- en Toetscommissie, kennen een gezamenlijke propedeuse voltijd, er bestaat overlap in het docententeam en ze maken gebruik van dezelfde voorzieningen.

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
12.00 – 12.45	Kwaliteitszorg Mevr. U. Daurer (directeur) Mevr. J. Bot (teamleider IFMC) De heer M. Meuleman (teamleider BE-deeltijd & Ad-programma) De heer P. Tan (teamleider BE-voltijd) De heer H. van der Zwan (teamleider AC) Mevr. I. Fromberg (secretaris, voorzitter MIT)
12.45 – 13.30	Lunch
13.30 – 14.30	Rondleiding Open spreekuur
14.30 – 14.45	Intern overleg
14.45 – 15.45	Leden Examencommissie De heer R. Aydođdu (secretaris) De heer P. Baart (voorzitter Toetscommissie) De heer T. de Keyser (secretaris tot 1/9/2013) Mevr. H. van Rhijn (voorzitter) De heer W. van Tongeren (lid examencommissie)
15.45 – 16.30	Lector(en) en Leden van de kenniskring Mevr. G. Blauwhof (lector Ondernemen en innoveren) De heer J. van Grinsven (lector Risk Management) De heer T. de Keyser (v/h kenniskring Pedagogiek van de beroepsvorming) De heer. J. van der Kooij (kenniskring De heer F. Meijers (lector Pedagogiek van de beroepsvorming) De heer K. Meijs (kenniskring Risk Management) De heer M. Spruit (lector Cyber security & safety) De heer M. Zomer (kenniskring Financial Inclusion)
16.30 – 17.00	Intern overleg / terugkijken op dag 1

Programma – dag 2 dinsdag 1 oktober

Auditpanel opleidings specifiek Accountancy

Varianten:

- Accountancy Bachelor Voltijd^{11/12}

Naam	Rol
De heer R.J.M. van der Hoorn MBA	Voorzitter
Mevrouw E.A. Ploegman RA	Lid
De heer L.N.M. Straathof RA	Lid
De heer J.S. Chamrai	Studentlid
De heer F. Telwin MSc	Secretaris

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
08.15 – 08.30	Inloop auditpanel
08.30 – 09.00	Vooroverleg
09.00 – 10.00	Alumni / vertegenwoordigers van het werkveld Accountancy De heer W. Flikweert (partner E&Y) Mevr. L. Gortzak (alumnus) De heer P. van der Kwaak (vennoot Lansigt, vertegenwoordiger SRA) Mevr. S. Slootweg (alumnus) De heer R. Smeets (partner KPMG) De heer T. van Zeijl (alumnus)
10.00 – 10.15	Intern overleg
10.15 – 11.15	Coördinatoren Accountancy De heer A. Akyürek (afstudeercommissie/ curriculumcommissie, toegepast onderzoek, tutoring, blok 2A) De heer W. Hoffmann (afstudeercommissie, curriculumcommissie, Beroepenveldcommissie, blokken 3D en 4AB) De heer J. van der Kooij (Opleidingscommissie) De heer S. Moenne (internationalisering) De heer M. Mubarak (afstudeercommissie, blokken 1C en 2B) Mevr. N. Nicholson (ABC-studenten) Mevr. E. de Roo (studieloopbaanbegeleiding/ Toetscommissie) Mevr. S. Wijers (externe betrekkingen)
11.15 – 11.30	Intern overleg
11.30 – 12.15	Inzage materiaal
12.15 – 13.00	Lunch
13.00 – 14.00	Docenten Accountancy De heer B. Bouma (accountancy vakken) Mevr. G. van Hoogstraten (recht) Mevr. T. Jindeel (kwantitatieve vakken) De heer K. Meijs ([bedrijfs]economische vakken) De heer F. Mooijman (accountancy vakken) De heer L. Prijs (fiscale en bedrijfseconomische vakken) De heer S. Xanthoulis (IT) De heer M. Zomer (bedrijfseconomische vakken)
14.00 – 14.15	Intern overleg
14.15 – 15.15	Studenten Accountancy (inclusief leden van de Opleidingscommissie) <i>Nb. Per variant (inclusief werkend leren variant) /studiejaar minimaal een student vertegenwoordigd. Samenstelling van studenten met verschillende vooropleiding.</i>

¹¹ Deeltijdopleiding Accountancy is afgebouwd en wordt niet ter accreditatie aangeboden.

¹² Daarnaast is er binnen de bacheloropleiding Accountancy een werkend leren variant, waarbij studenten 3 dagen werken en 2 dagen naar school gaan. Dit is geen duale variant, maar een variant van de voltijdopleiding.

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
15.15 - 15.30	Bepalen pending issues
15.30 - 15.45	Wie het betreft (pending issues)
15.45 - 16.30	Intern overleg
16.30	Terugkoppeling

Programma – dag 3 woensdag 2 oktober

Auditpanel Opleidingsspecifiek Bedrijfseconomie

Varianten:

- Bedrijfseconomie Bachelor Voltijd¹³ en Deeltijd en Associate degree Deeltijd¹⁴

Naam	Rol
De heer R.J.M. van der Hoorn MBA	Voorzitter
Mevrouw E.A. Ploegman RA	Lid
De heer J.P. Nieuwenhuizen	Lid
De heer J.S. Chamrai	Studentlid
De heer F. Telwin MSc	Secretaris

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
08.15 – 08.30	Inloop auditpanel
08.30 – 09.00	Vooroverleg
09.00 – 10.00	Studenten Bedrijfseconomie BE Dt en Ad Dt (inclusief leden van de Opleidingscommissie) <i>Nb. Per variant/studiejaar minimaal een student vertegenwoordigd. Samenstelling van studenten met verschillende vooropleiding.</i>
10.00 – 10.15	Intern overleg
10.15 – 11.15	Coördinatoren Bedrijfseconomie Mevr. P. Buijs (afstudeercommissie, communicatietraining, blok 2A) De heer R. Dorpmans (internationale contacten, blok 1D [IFMC]) De heer C. van Eck (DLWO, blok 2B) De heer B. Karakaya (Toetscommissie) Mevr. A. Laabid (afstudeercommissie, blokken Ad, 3D [vt], 4A [dt], 4D [dt]) De heer J. Schijvens (doorstroomminor) De heer W. van Tongeren (blok 3A, 3B[dt], Examencommissie)
11.15 – 11.30	Intern overleg
11.30 – 12.15	Inzage materiaal
12.15 – 13.00	Lunch
13.00 – 14.00	Docenten Bedrijfseconomie De heer I. Abdulsalami * (bedrijfseconomische vakken) De heer R. Aydoğdu (recht) De heer S. Burgers (communicatieve beroepsvaardigheden, onderzoek) Mevr. J. van Casteren (communicatieve beroepsvaardigheden) Mevr. F. van der Geer (kwantitatieve en bedrijfseconomische vakken) De heer T. Nieuwenhuizen (operations management/ logistiek) De heer F. Schneider (bedrijfseconomische vakken) De heer A. van der Wal (bedrijfseconomische vakken)
14.00 – 14.45	Studenten Bedrijfseconomie BE VT (inclusief leden van de Opleidingscommissie) <i>Nb. Per studiejaar minimaal een student vertegenwoordigd. Samenstelling van studenten met verschillende vooropleiding.</i>

¹³ De voltijd afstudeervariant 'International Finance & Management Control' is in het studiejaar 2012-2013 van start gegaan. De studentengroep zal naar alle waarschijnlijk voor 1/3 bestaan uit Nederlandse studenten, voor 1/3 uit buitenlandse studenten, afkomstig uit Europa en voor 1/3 uit buitenlandse studenten, afkomstig uit buiten Europa. De English stream krijgt een eigen docententeam en teamleider, maar zal qua personele bezetting wel veel overlap met de Nederlandstalige opleiding vertonen.

¹⁴ De Ad (een logistieke variant) heeft een gezamenlijke propedeuse met de deeltijdse bacheloropleiding Bedrijfseconomie. In jaar 2 wordt de Ad echt eigenstandig neergezet.

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
14.45 – 15.00	Intern overleg
15.00 – 15.30	Studenten IFMC (gesprek s.v.p. in het Engels)
15.30 – 16.30	Alumni/ vertegenwoordigers van het werkveld Bedrijfseconomie De heer D. van der Geest (alumnus) De heer R. de Gier (interim financieel directeur Vestia) De heer M. Hemink (controller Achmea) De heer R. Jansen (directeur Baker Tilly Berk) De heer B. Nieboer (business unit controller Siemens/ alumnus) De heer K. Reimerink (alumnus) De heer W. van de Wijnboom (controller Flora Holland/ alumnus)
16.00 – 16.15	Intern overleg
16.15 – 16.30	Wie het betreft (pending issues)
16.30 – 17.15	Intern overleg
17.15	Terugkoppeling

* native speaker, vragen kunnen in het Nederlands gesteld worden, maar de antwoorden zijn in het Engels (geeft alleen les in IFMC).

Programma uitgebreide geclusterde opleidingsbeoordeling – 3,0 dag

Haagse Hogeschool, opleidingen Accountancy (AC) en Bedrijfseconomie (BE)¹⁵

Data: 30 september, 1 en 2 oktober, 20 november 2013

Locatie: Johanna Westerdijkplein 75, 2521 EN Den Haag

Programma – dag 4 woensdag 20 november (verplaatst i.v.m. brandmelding op 2 oktober)

Auditpanel Opleidingsspecifiek Bedrijfseconomie

Varianten:

- Bedrijfseconomie Bachelor Voltijd¹⁶ en Deeltijd en Associate degree Deeltijd¹⁷

Naam	Rol
De heer R.J.M. van der Hoorn MBA	Voorzitter
Mevrouw E.A. Ploegman RA	Lid
De heer J.P. Nieuwenhuizen	Lid
De heer J.S. Chamrai	Studentlid
De heer F. Telwin MSc	Secretaris

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
08.00 – 08.15	Inloop auditpanel
08.15 – 09.15	Vooroverleg
09.15 – 10.15	Alumni/ vertegenwoordigers van het werkveld Bedrijfseconomie De heer R. de Gier (interim financieel directeur Vestia) De heer M. Hemink (controller Achmea) De heer R. Jansen (directeur Baker Tilly Berk) De heer B. Nieboer (business unit controller Siemens/ alumnus) De heer K. Reimerink (alumnus) De heer W. van de Wijnboom (controller Flora Holland/ alumnus)
10.15 – 10.30	Intern overleg
10.30 – 11.30	Docenten Bedrijfseconomie De heer I. Abdulsalami * (bedrijfseconomische vakken) De heer S. Burgers (communicatieve beroepsvaardigheden, onderzoek) Mevrouw J. van Casteren (communicatieve beroepsvaardigheden) Mevrouw F. van der Geer (kwantitatieve en bedrijfseconomische vakken) De heer T. Nieuwenhuizen (operations management/ logistiek) De heer P. Schepen (bedrijfseconomische vakken) De heer F. Schneider (bedrijfseconomische vakken) De heer A. van der Wal (bedrijfseconomische vakken)
11.30 – 12.00	Inzage materiaal
12.00 – 12.45	Lunch

¹⁵ De opleidingen Bedrijfseconomie en Accountancy worden gezamenlijk aangestuurd, hebben een gezamenlijke Examen- en toetscommissie, kennen een gezamenlijke propedeuse voltijd, er bestaat overlap in het docententeam en ze maken gebruik van dezelfde voorzieningen.

¹⁶ De voltijd afstudeervariant 'International Finance & Management Control' is in het studiejaar 2012-2013 van start gegaan. De studentengroep zal naar alle waarschijnlijkheid voor 1/3 bestaan uit Nederlandse studenten, voor 1/3 uit buitenlandse studenten, afkomstig uit Europa en voor 1/3 uit buitenlandse studenten, afkomstig uit buiten Europa. De English stream krijgt een eigen docententeam en teamleider, maar zal qua personele bezetting wel veel overlap met de Nederlandstalige opleiding vertonen.

¹⁷ De Ad (een logistieke variant) heeft een gezamenlijke propedeuse met de deeltijdse bacheloropleiding Bedrijfseconomie. In jaar 2 wordt de Ad echt eigenstandig neergezet.

Tijd	Gesprekspartners (namen + functie)
12.45 – 13.30	Studenten Bedrijfseconomie vt De heer F. Dekker (1 ^e jaar) Mevrouw S. Rakhan (1 ^e jaar) De heer K. van der Weijde (2 ^e jaar) De heer T. Karacadal (2 ^e jaar, lid opleidingscommissie) Mevrouw F. Azizi (3 ^e jaar, voorzitter opleidingscommissie) Mevrouw A. Güneş (4 ^e jaar, lid opleidingscommissie) Mevrouw F. Doelmanat (4 ^e jaar, lid academieraad) De heer B. Mateljic (4 ^e jaar, lid opleidingscommissie)
12.45 – 13.30	Begeleiders afstuderen
13.30 – 13.45	Intern overleg
13.45 – 14.15	Studenten IFMC (gesprek s.v.p. in het Engels) Mevrouw E. Varnaite (1 ^e jaar) Mevrouw S. Frickus (2 ^e jaar) Mevrouw L. Sherfield (2 ^e jaar) De heer R. Eestermans (2 ^e jaar)
14.15 – 14.30	Intern overleg
14.30 – 14.45	Wie het betreft
14.45 – 15.30	Intern overleg
15.30	Terugkoppeling

* native speaker, vragen kunnen in het Nederlands gesteld worden, maar de antwoorden worden in het Engels gegeven (deze docent geeft alleen les bij IFMC).

Werkwijze

Bij de beoordeling van de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie voltijd en deeltijd is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld. Bij de beoordeling van de Associate degree-programma's is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Accreditiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs [hbo-bachelor]: uitwerking voor Associate degree-programma's van 11 februari 2008.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de verschillende opleidingsprogramma's. De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en – daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft – ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtname van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Tijdens het locatiebezoek heeft het auditteam at random een aantal lessen / colleges / practica bezocht en met de daar aanwezige studenten gesproken.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 16 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als 'goed' worden beoordeeld.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als 'excellent' worden beoordeeld.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

Nr	Naam
1.01	Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfseconomie
1.02	Presentatie Associate Degree
1.03	Aanvraagdocument Ad Bedrijfseconomie
1.04	Opleidingskader Bedrijfseconomie, juli 2012
1.05	Businessplan IFMC
1.06	Benchmark Fontys Venlo
1.07	Comparative Research, LOOBE, 2012
1.08	Internationaliseringsplan AFM 2012-2016
1.09	Beleidsnotitie internationalisering AFM 2009-2013
1.10	Onderzoeksbeleid AFM
1.11	Notitie onderzoekslijn en onderzoeksleerdoelen
2.01	Stagewijzer Bedrijfseconomie
2.02	Afstudeerhandleiding Bedrijfseconomie
2.03	Overzicht curriculum Bedrijfseconomie
2.04	Implementatie onderzoekslijn binnen AFM
2.05	Literatuurlijsten
2.06	Checklist literatuur
2.07	Competentiematrix Bedrijfseconomie voltijd
2.08	Competentiematrix IFMC
2.09	Competentiematrix Bedrijfseconomie deeltijd
2.10	Competentiematrix Ad programma
2.11	Modulebeschrijving
2.12	Knüppe, Kwaliteit in Verscheidenheid, analyse van wetsvoorstel KiV, 28 januari 2013
2.13	Doorstroomminor
2.14	Studeren met een functiebeperking AFM 2011-2012
2.15	Studentenstatuut deel II 2012-2013
3.01	Strategisch personeelsplan AFM (15-2-2011)
3.02	Overzicht ingezet personeel
3.03	Scholingsplan AFM 2013
3.04	Overzicht scholingsactiviteiten 2012-2013
3.05	Docenttijdnormering academie voor Accounting & Financial Management 2012-2013
3.06	Kaderregeling jaartaakbelasting, dienst HRM (juni 2008)
4.01	Studenten informatiegids academie voor Accounting & Financial Management 2012-2013
5.01	Handboek kwaliteitszorg
5.02	AFM beleidsplan 2013
5.03	Evaluatieverslagen blokken
5.04	Reflector 2011 factsheets Bedrijfseconomie
5.05	NSE 2012 factsheet Bedrijfseconomie
5.06	Opbrengsten monitoring programma studiesucces 2009-2012
5.07	De Roo E.M. (januari 2013), Evaluatie studiesucces 2008-2012
5.08	Over studiesucces en gelijke kansen in het hoger beroepsonderwijs
5.09	Uitval bij propedeuse Accountancy en Bedrijfseconomie aan de Haagse Hogeschool, trends en verklaringen
5.10	Werk- en overlegstructuur AFM 2013
5.11	Jaarverslag Examencommissie

Nr	Naam
6.01	Meta-evaluatie scripties 2011
6.02	Toetshandboek 2012-2013
6.03	Toetsmatrijs
6.04	Afstudeerprocedure BE
6.05	Richtlijnen voor bedrijfsbegeleiders
6.06	Scriptiebeoordeling bij Accounting & Financial Management
6.07	Verslag Beroepenveldcommissie d.d.5 juni 2012

- De door het panel bepaalde representatieve selectie van (20) afstudeerwerkstukken + de additionele selectie eindwerkstukken van de afgelopen twee jaar met beoordelingscriteria en normering.

Overzicht 25 afstudeerwerkstukken op studentnummer:

- 08026459
- 20061956
- 08014043
- 20050214
- 20042230
- 07028024
- 20016427
- 20001409
- 07042132
- 08000050
- 07022603
- 08040141
- 08046832
- 08050848
- 08072345
- 08089744
- 10040730
- 09048375
- 07034474
- 09075852
- 20065396
- 09030123
- 09071075
- 09024336
- 09025987
- 08066515
- 09036180
- 08035229
- 09023844
- 09028862

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Samenstelling en expertise van het auditteam laten zich als volgt weergeven^[1]:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteitszorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - internationaal	Expertise - student-zaken	Deskundige ^[2] - CEA
R.J.M. van der Hoorn MBA voorzitter	X		X				
E.A. Ploegman RA deskundige	x	X	x	X	x		X
J.P. Nieuwenhuizen (Auditor BE)			x	x	x		
L.N.M. Straathof RA deskundige		x	X	X	x		X
J.S. Chamrai						X	
F. Telwin MSc	x						

In aanvulling op het standaard deskundigheidprofiel van de NVAO stelt de CEA aanvullend een specifieke profielbeschrijving op voor de domeindeskundigen bij de visitatie van de accountancyopleidingen. Minstens twee accountancydeskundigen moeten zitting hebben in het auditpanel. Hiervoor werd door CEA een lijst met deskundigen beschikbaar gesteld, die voldeden aan het vereiste deskundigheidsprofiel. Zowel mevr. Ploegman als dhr. Straathof zijn door de Commissie Eindtermen geselecteerde deskundigen AA, RA en/of Bedrijfseconomie t.b.v. visitatiepanels initiële opleidingen AA en/of RA.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	De heer Van der Hoorn MBA is een van de directeuren van de Hobéon Groep en heeft binnen het hoger onderwijs ruime ervaring met audits. Daarnaast houdt hij zich onder andere bezig met financieel economische vraagstukken voor hoger onderwijsinstellingen.
2	Mevrouw Ploegman is Register Accountant. Van 1972 tot en met 1994 was zij werkzaam bij EY. Sinds 1994 is zij opleidingscoördinator en docente HBO-accountancy voor de vakken administratieve organisatie, leer van de accountantscontrole (bachelor en post bachelor) en externe verslaggeving. Zij is o.a. verantwoordelijk voor het onderwijscurriculum van de opleiding accountancy en actief als stage- en afstudeerbegeleider. Daarnaast is zij assessor opleiding didactische vaardigheden HBO docenten, lid van de landelijke redactiecommissie voor het examen 'Leer van de Accountantscontrole' en voorzitter van de redactiecommissie OAT (landelijk examen bachelor accountancy).
3	Dhr. J.P. Nieuwenhuizen, auditor voor Bedrijfseconomie. Jarenlang topfuncties in het bankwezen vervuld; onder meer CEO optiebeurs Amsterdam, Londen.
4	De heer Straathof is Register Accountant en heeft 35 jaar ervaring in het accountantsberoep, waarvan 17 op het niveau van partner bij KPMG (1 juli 2009 gepensioneerd partner). Deze ervaring betreft zowel samenstel- als controlewerkzaamheden, zowel nationaal als internationaal, en zowel in de rol van accountant als IT-auditor. Daarnaast is hij reeds 30 jaren actief als ontwikkelaar en als trainer van diverse cursussen op het gebied van financial auditing. Hij was tevens voorzitter van het Stagebestuur en van de NBA Programmacommissie Professional Scepis.

^[1] De grootte van het kruisje geeft enigszins de mate van deskundigheid aan (groot is meer, klein is minder).

^[2] In aanvulling op het standaard deskundigheidprofiel van de NVAO stelt de CEA aanvullend een specifieke profielbeschrijving op voor de domeindeskundigen bij de visitatie van de accountancyopleidingen. Minstens twee accountancydeskundigen moeten zitting hebben in het auditpanel. Hiervoor werd door CEA een lijst met deskundigen beschikbaar gesteld, die voldeden aan het vereiste deskundigheidsprofiel.

5	De heer Chamrai is derdejaars student bij de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie van Hogeschool Utrecht. Hij is tevens bestuurslid van de gemeenschappelijke Opleidingscommissie en enkele maanden is hij werkzaam geweest als Assistant Accountmanager Van Lanschot Bankiers N.V. en als procesverbeteraar / adviseur bedrijfsefficiency bij Hogeschool Utrecht
---	---

Secretaris/Coördinator

De heer F. Telwin MSc	Door de NVAO gecertificeerd sinds medio 2013
-----------------------	--

Op 27 februari 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel Accountancy (voltijd) en Bedrijfseconomie (voltijd, deeltijd en Associate degree deeltijd) van De Haagse Hogeschool [nr. 001542].

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van de NVAO. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende tenminste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling – anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het panel van het Evaluatiebureau -, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl